

Comentarii la Legea cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative

(modificarea Codului de procedură civilă)

*Reform assistance
to Moldova*

*Asistență pentru
reforme în Moldova*

Publicația de față cuprinde Comentarii practice cu privire la modificările aduse Codului de procedură civilă și unor acte normative conexe prin prisma Legii nr. 17 din 05.04.2018 pentru modificarea și completarea unor acte legislative (Monitorul Oficial nr. 142-148 din 04.05.2018).

Această ediție a fost tipărită în 300 de exemplare. Toate drepturile rezervate.

Publicația a fost finanțată de către UK Aid cu suportul Guvernului Marii Britanii. Responsabilitatea pentru conținutul acestei publicații aparține autorilor, și nu reflectă neapărat poziția Guvernului Britanic.

Autori:

- **Comentariile din Publicația de față au fost pregătite ca urmare a adoptării Legii nr. 17 din 05.04.2018 pentru modificarea și completarea unor acte legislative de către un colectiv de autori care au activat ca experți naționali în implementarea Proiectului MD 19 – *”Îmbunătățirea cadrului de soluționare a cauzelor civile”*, format din:**
 - **Elena Belei**, doctor în drept, conferențiar universitar
 - **Petru Balan**, avocat, Biroul Asociat de Avocați „MGS Legal Consulting”
 - **Igor Clima**, avocat, Biroul Asociat de Avocați “Corect”
 - **Alexandru Munteanu**, doctor în drept, conferențiar universitar, PwC Moldova
- **În cadrul Proiectului MD-19 *”Îmbunătățirea cadrului de soluționare a cauzelor civile”* a participat ca expert internațional Traian Cornel Briciu, doctor în drept, profesor universitar, Facultatea de Drept a Universității din București**
- **Activitățile experților naționali și internaționali din cadrul Proiectului MD 19 – *”Îmbunătățirea cadrului de soluționare a cauzelor civile”* s-au derulat sub coordonarea unei echipe mixte PwC și D&B David și Baias (societatea corespondentă PwC) formată din:**
 - **Dan Dascălu**, avocat, doctor în drept, Partener D&B DAVID și BAIAS S.C.A.
 - **Mihai Boian**, avocat, D&B DAVID și BAIAS S.C.A.
 - **Ioana Cercel**, avocat, D&B DAVID și BAIAS S.C.A.
 - **Silvia Gancear**, Consultant juridic superior, PwC Moldova

Contents

I.	Prefață	4
II.	Modificări care vizează reducerea abuzurilor, excluderea posibilităților de tergiversare a procesului civil și optimizării duratei de examinare a cauzelor civile	7
III.	Modernizarea regulilor de citare legală și consolidarea responsabilității participanților la proces pentru absențele nemotivate de la ședințele de judecată	10
IV.	Consolidarea rolului judecătorului la faza pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare	15
V.	Simplificarea procesului-verbal al ședinței de judecată	22
VI.	Reguli noi de aplicare a amenzilor judiciare	23
VII.	Procedura de examinare cauzelor cu valoare redusă	26
VIII.	Modificări ce vizează competența generală a instanțelor judecătorești	29
IX.	Optimizarea procedurii în ordonanță	30
X.	Îmbunătățiri aduse sistemului căilor de atac	32
XI.	Modificări referitoare la modalitățile de implicare a instanței în procedura de executare silită	36

I. Prefață

Prezentele comentarii au fost ocazionate de adoptarea Legii nr. 17 din 05.04.2018 pentru modificarea și completarea unor acte legislative (publicată în Monitorul Oficial nr. 142 - 148 din 04.05.2018, denumită în continuare „Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative”), care, în esență, a urmărit amendarea Codului de procedură civilă și a unor acte normative conexe acestuia, demersurile fiind ocazionate de implementarea Proiectului MD19 – ”Îmbunătățirea cadrului de soluționare a cauzelor civile”.

Proiectul s-a derulat cu suportul Fondului pentru Bună Guvernare (GGF) inițiat de Guvernul Marii Britanii pentru a acorda asistență în domeniul reformelor. Programul de asistență în domeniul reformelor Marea Britanie - Republica Moldova a fost coordonat de PricewaterhouseCoopers Marea Britanie și PricewaterhouseCoopers Moldova, în cooperare cu D&B DAVID și BAIAS S.C.A. (România), în strânsă colaborare cu Ambasada Marii Britanii din Chișinău și cu participarea unor experți naționali și internaționali.

Acest proiect a avut ca scop principal identificarea domeniilor din legislația procesual civilă care se impuneau a fi supuse unor modificări, precum și a acțiunilor care trebuiau întreprinse în vederea rezolvării unora dintre problemele identificate în cadrul acestora, pentru a îmbunătăți procedura civilă, în special prin introducerea obligatorie a sistemului de completare electronică pentru utilizatori, simplificarea și accelerarea procedurii civile, precum și limitarea abuzului de drept al participanților la procesul civil.

Amendamentele adoptate prin Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative au fost inițiate și implementate și pentru a asigura realizarea unora dintre obiectivele din Legea nr. 116 din 11.07.2012 pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare “Moldova 2020”, care, la Capitolul “Justiție: Responsabilă și Incoruptibilă”, secțiunea „Viziune Strategică”, stabilește că reducerea amânărilor de judecată va avea atât un efect direct (i.e. asupra costurilor suportate de cetățeni și de mediul de afaceri), cât și unul indirect (i.e. asupra climatului investițional și atractivității țării).

În același timp, la momentul inițierii Proiectului, s-a ținut cont și de cadrul normativ general, printre acțiunile prioritare ale autorităților competente ce trebuie întreprinse în aducerea la îndeplinire a Capitolului Reformarea Justiției fiind menționate asigurarea continuității și finalității reformelor în justiție, prin diminuarea duratei proceselor de judecată, inclusiv prin simplificarea procedurilor în cazul unor tipuri de acțiuni civile (e.g. reducerea numărului de trepte de contestare a hotărârilor judecătorești), precum și analiza sistemului căilor de atac, pentru eficientizarea mecanismelor procesuale, asigurarea dreptului la apărare al participanților la proces și a publicității ședințelor de judecată.

Un sistem judiciar viabil reprezintă principala componentă a societății democratice, deoarece el vizează toate domeniile vieții sociale. Iată de ce problemele înfăptuirii justiției în Republica Moldova și consolidarea eforturilor comune în vederea reafirmării imaginii țării pe plan internațional, inclusiv în contextul vectorului de integrare europeană, rămân deziderate importante, care merită o atenție deosebită, iar în acest context, asigurarea unui cadru normativ care facilitează o bună derulare a procesului civil reprezintă o componentă esențială.

Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative și-a propus în mod special să aducă îmbunătățiri în acele domenii cu privire la care, în practică, au fost observate anumite dificultăți la examinarea cauzelor civile, intervenția legislativă concentrându-se astfel asupra următoarelor aspecte ale procesului civil:

- îmbunătățirea pregătirii cauzei pentru dezbateri;
- introducerea procedurilor simplificate și urgente pentru anumite cauze civile;
- descurajarea abuzurilor, inclusiv prin instituirea de reguli stricte pentru prezentarea probelor și a obiectivelor/referinței;
- îmbunătățirea sistemului căilor de atac.

De asemenea, a fost luat în vedere că instanțele de judecată din Republica Moldova au un rol esențial și pentru întreprinzători, deoarece acestea interpretează și aplică prevederile legii, asigurând, inter alia, protecția drepturilor economice ale antreprenorilor. Eficiența și transparența instanțelor de judecată încurajează noile relații de afaceri, din perspectiva faptului că investitorii consideră că se pot baza pe sistemul judiciar în caz de neplată a unor datorii. Finalizarea proceselor civile într-un termen cât mai scurt este, astfel, esențială pentru întreprinderile mici, care cel mai adesea nu dispun de resurse suficiente pentru a rămâne în activitate o durată lungă de timp în așteptarea finalizării judecării procesului civil, iar în această privință, sursa de inspirație a amendamentelor legislative aduse a fost legislația Uniunii Europene care prevede o serie de asemenea mecanisme a căror eficiență practică s-a dovedit în timp.

În egală măsură, la adoptarea Legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative au fost avute în vedere cerințele de previzibilitate a procedurilor judiciare care decurg din Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și, implicit, din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (CtEDO). Ținând cont de sistemul justiției naționale, legea adoptată își propune să contribuie la eliminarea deficiențelor care au condus la hotărâri ale CtEDO de condamnare a Republicii Moldova, atât pentru decizii judecătorești eronate, cât și pentru prejudicii cauzate de durata excesivă a procesului judiciar.

Din această perspectivă, prin Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative au fost promovate mai multe remedii procedurale, menite a

elimina deficiențe de ordin practic identificate în funcționarea sistemului judiciar. Ținând cont de preocuparea esențială de asigurare a celerității examinării și soluționării cauzelor, concomitent cu îmbunătățirea calității actului de justiție, noile reglementări încearcă să răspundă acestui deziderat atât în mod direct, cât și prin efectele preconizate. În aceeași ordine de idei, simplificarea regulilor procedurale, inclusiv a căilor de atac, a avut drept scop responsabilizarea magistraților și a participanților la proces.

La baza elaborării Legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative s-a ținut cont de reforme similare din țări precum: Kazahstan, Georgia, România, Estonia, Lituania, Letonia, Slovacia. Țările menționate au servit drept model pentru analiza prevederilor legislative modificate și au fost punctul de pornire pentru proiectul de lege. La etapa de inițiere a proiectului au fost luate în considerare și bune practici evidențiate de țările UE, în mod special cadrul legal din Marea Britanie, Franța, Germania, Elveția.

Modificările legislative aduse Codului de procedură civilă al Republicii Moldova și cadrului conex legislativ au avut în vedere și inițiativele Ministerului Justiției referitoare la sistemul e-dosar. Scopul acestui sistem este eficientizarea și utilizarea funcțională a sistemului judiciar informațional pentru a reduce erorile și intervențiile în procesul de gestiune a dosarelor. În acest sens, prin unele dintre amendamentele legislative aduse, s-a urmărit corelarea legislației procesual civile cu sistemul menționat, astfel încât să existe o sinergie între funcționalitatea acestuia și cadrul legal procedural căruia îi este aferent, mai ales în domeniul depunerii actelor la instanța de judecată.

Nu în ultimul rând, trebuie evidențiate eforturile tuturor celor implicați în adoptarea *Legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative*, respectiv, pe de o parte, ale autorităților publice competente (conducerea Ministerului Justiției și funcționarii acestuia implicați în procesul elaborării actelor legislative, dar și conducerea și membrii Parlamentului, precum și aparatul tehnic al acestuia) care au sprijinit și facilitat finalizarea cu succes a demersurilor derulate pentru realizarea și implementarea Proiectului MD19 – ”Îmbunătățirea cadrului de soluționare a cauzelor civile” și, pe de altă parte, ale experților antrenați în realizarea și implementarea acestui proiect, care au și contribuit în mod esențial la pregătirea comentariilor prezente, având încrederea și speranța că acestea vor constitui un sprijin util și important pentru cei care într-un fel sau altul (judecători, avocați, justițiabili etc.) sunt implicați în aplicarea noii legi în practică, astfel încât să fie posibilă realizarea cât mai rapidă și fără obstacole a scopurilor urmărite de noul act normativ.

Dan Dascălu

II. Modificări care vizează reducerea abuzurilor, excluderea posibilităților de tergiversare a procesului civil și optimizării duratei de examinare a cauzelor civile

Aspecte generale: Este un fapt notoriu că asigurarea unei durate rezonabile a procedurilor judiciare este recunoscută ca un obiectiv prioritar al Consiliului Europei legat de respectarea drepturilor omului și de principiul supremației legii. Pornind de la acest deziderat, modificările și completările Codului de procedură civilă au drept scop îmbunătățirea procesului civil prin introducerea unor norme care instituie proceduri judiciare mult mai flexibile și mai prompte, precum și prin modificarea normelor de procedură care pot fi cu ușurință manipulate sau folosite în mod abuziv de către participanți pentru a cauza amânarea și tergiversarea procesului.

Accentuarea rolului activ al instanțelor judecătorești în administrarea cauzelor civile, prin accentuarea și extinderea pârghiilor sancționatorii, a constituit una din direcțiile prioritare ale Legii nr.17 din 05.04.2018 pentru modificarea și completarea unor acte legislative.

Soluția instituirii unor sisteme eficiente de sancționare a martorilor și a experților care nu-și îndeplinesc obligațiile procedurale este sugerată în Recomandarea Consiliului Europei R(84)5 asupra principiilor de procedură civilă menite să îmbunătățească funcționarea justiției (adoptată de Comitetul Miniștrilor la 28 februarie 1984, la a 367 - a reuniune a delegațiilor miniștrilor). În acest sens, au fost modificate și dispozițiile legale care reglementează regimul juridic al amenzilor judiciare (aspecte detaliate în cadrul Secțiunii VI de mai jos).

Optimizarea duratei procedurilor judiciare: modificările aduse de Legea nr. 17 din 05.04.2018 pentru modificarea și completarea unor acte legislative instituie mecanisme legale îndreptate spre optimizarea duratei procedurilor judiciare, reducerea posibilităților legale care pot fi folosite în mod abuziv de către participanții la proces în scopul tergiversării procesului civil. Aceste modificări operate în scopul reducerii duratei de examinare a cauzelor civile, pot fi structurate și descrise în felul următor:

1. Modificările care urmăresc instituirea posibilității de sancționare cu amendă în situații judiciare în care participanții exercită abuziv drepturile procesuale în scopul tergiversării procesului și amânării abuzive a ședințelor de judecată (art. 10 alin. (4) și art. 61 alin. (3)), inclusiv sancționarea avocaților sau a reprezentanților participanților care conduc la amânarea abuzivă a ședințelor de judecată.
2. Modificările operate în art. 121 alin. (3) care prevăd că ridicarea excepției de neconstituționalitate se dispune printr-o încheiere care nu se supune

nici unei căi de atac și care nu afectează examinarea în continuare a cauzei, însă până la pronunțarea Curții Constituționale asupra excepției de neconstituționalitate se amână pledoariile. Astfel, modificările operate au exclus posibilitatea de suspendare a procesului civil în cazul ridicării excepției de neconstituționalitate și sesizării Curții Constituționale în vederea soluționării unui caz de neconstituționalitate a legii care anterior era posibil a fi dispus de instanța de judecată investită cu examinarea cauzei civile. În acest caz, instanța de judecată va continua examinarea cauzei civile, însă dacă dezbaterile judiciare și cercetarea probelor se vor finaliza, instanța nu va trece la etapa pledoariilor decât după ce Curtea Constituțională va soluționa excepția de neconstituționalitate. Aceste modificări dau posibilitate instanțelor de judecată să continue examinarea în fond a cauzelor civile, chestiunile privind aplicarea normelor de drept și constituționalitatea lor fiind lăsată pentru a fi pusă în discuție la etapa pledoariilor.

3. Modificările operate în art. 122 alin. (5) urmăresc reducerea posibilităților de a opri continuarea procesului civil în cazurile când se solicită Plenului Curții Supreme de Justiție un aviz consultativ privind aplicarea corectă a unor norme de drept susceptibile de interpretări diferite. Potrivit modificărilor operate, solicitarea avizului consultativ se dispune printr-o încheiere care nu se supune nici unei căi de atac și care nu afectează examinarea în continuare a cauzei, însă până la pronunțarea Plenului Curții Supreme de Justiție asupra solicitării de emitere a avizului consultativ se amână pledoariile. Ca și în cazul modificărilor operate în art. 121 alin. (3), aceste modificări dau posibilitate instanțelor de judecată să continue examinarea în fond a cauzelor civile, chestiunile privind aplicarea normelor de drept fiind lăsate pentru a fi puse în discuție la etapa pledoariilor.
4. Reglementarea strictă a procedurii de strămutare a cauzei civile, în sensul excluderii posibilității pentru părți de a utiliza această instituție procesuală ca un instrument de tergiversare. În această privință, modificările instituie posibilitatea strămutării (respectiv – formulării și înaintării cererilor de strămutare) doar la faza pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare. Potrivit completărilor de la art. 43 alin. (6), formularea unor noi cereri de strămutare pe aceleași motive dacă anterior strămutarea a fost respinsă sau întemeiată pe motive cunoscute la data soluționării cererii anterioare nu se mai admite. Instanța de judecată în acest ultim caz are doar o singură opțiune – de a anexa cererea astfel formulată la materialele dosarului printr-o încheiere protocolară.
5. Excluderea posibilității de utilizare a dreptului de a cere recuzarea judecătorului ca un instrument de tergiversare a procesului. Este un fapt știut că uneori părțile pot folosi recuzarea repetată a judecătorului ca instrument

de a amâna ședințele de judecată și astfel de a tergiversa procesul civil. În acest sens, completările la art. 52 alin. (6) prevăd expres că cererea de recuzare depusă contrar prevederilor art. 52 alin. (5), în care se invocă alte motive decât cele prevăzute la art. 50 și 51, nu se examinează și se anexează la materialele dosarului printr-o încheiere protocolară. Modificările propuse descurajează părțile să utilizeze recuzările cu scopul ascuns de tergiversare a procesului. Astfel, art. 53 alin. (2) introduce regula potrivit căreia examinarea unei cereri de recuzare nu afectează continuitatea ședinței de judecată.

Cu titlu de exemplu pentru practici similare pot fi aduse norme relevante din legislația României (care stabilesc că formularea unei cereri de recuzare nu determină suspendarea judecării, însă pronunțarea soluției va avea loc după soluționarea cererii de recuzare și prevăd posibilitatea aplicării sancțiunilor în caz de formulare, cu rea-credință, a unei cereri de recuzare sau de strămutare; ori în cazul în care se declară apel sau, după caz, recurs împotriva unei încheieri cu privire la care există o chestiune litigioasă asupra admisibilității atacării pe cale separată a încheierii, cererea de exercitare a căii de atac se înaintează instanței superioare împreună cu o copie de pe încheierea atacată, certificată de grefa instanței) sau Georgiei (prevede depunerea cererii de recuzare la etapa pregătirii cauzei, la altă etapă e posibil doar dacă temeiul de recuzare a apărut ulterior) .

6. Depunerea recursurilor separate împotriva încheierilor judecătorești a fost limitată pentru a exclude tergiversarea procedurilor și a optimiza durata procedurilor judiciare în cauzele civile. Pe lângă reducerea maximă a situațiilor în care încheierile judecătorești pot fi contestate separat cu recurs, modificările instituie o soluție normativă relativ nouă – depunerea recursului împotriva unei încheieri (pentru care legea prevede posibilitatea de a fi contestată separat cu recurs) nu afectează examinarea cauzei civile în fond. Totuși, în cazul exercitării recursului, instanța de judecată doar va amâna pledoariile (modificările la art. 62 alin. (3), art. 65 alin. (5), art. 181 alin. (3)).
7. Simplificarea procedurii de citare și evitare a cazurilor în care participanții ar putea invoca necitarea lor ca motiv de tergiversare a procedurilor, precum și simplificarea procedurii de comunicare a actelor de procedură. Simplificarea și asigurarea rapidității procedurilor de citare și de comunicare a actelor de procedură (aspecte dezvoltate în cadrul Secțiunii III de mai jos).
8. Stabilirea regulii că termenul de procedură fixat de instanța de judecată poate fi prelungit la cererea părții pentru unul și același temei doar o singură dată (modificarea operată la art. 115).
9. Contracurarea tergiversării procesului civil cauzată de neprezentarea martorilor prin oferirea dreptului instanței de judecată de a ordona aducerea

lor forțată chiar la prima neprezentare a acestora în ședință (modificarea operată la art. 207 alin. (3)). Se recomandă instanțelor de judecată să aplice astfel de măsuri doar în cazul în care se stabilește că neprezentarea a fost rău-intenționată, nejustificată sau lipsită de orice motive temeinice.

10. Este un fapt cunoscut că deseori participanții la proces sau martorii nu se află în țară, fiind în instituții medicale, penitenciare etc. motiv din care are loc întreruperea ședințelor de judecată și tergiversarea proceselor. Din aceste raționamente, modificările prevăd utilizarea tehnologiilor digitale în scopul optimizării duratei procedurilor judiciare în cauzele civile. Se are în vedere posibilitatea audierii participanților la proces și a martorilor prin videoconferință, opțiune stabilită prin modificările de la art. 213 alin. (3) și art. 216 alin. (1¹).

Alte modificări ce contracarează abuzurile. În același spirit, art. 43 a fost completat cu alin. (6), potrivit căruia nu se admite formularea unei noi cereri de strămutare pe aceleași motive dacă anterior strămutarea a fost respinsă sau întemeiată pe motive cunoscute la data soluționării cererii anterioare. În acest caz, cererea de strămutare se anexează la materialele dosarului printr-o încheiere protocolară.

Exact aceluiași tratament se supun și cererile de recuzare prin completarea art. 52 alin. (6) care reține că în cererea de recuzare depusă contrar prevederilor alin. (5) ale aceluiași articol în care se invocă alte motive decât cele prevăzute la art. 50 și 51, nu se examinează și se anexează la materialele dosarului printr-o încheiere protocolară.

Articolul 107 a fost expus într-o altă redacție în conformitate cu care dacă își schimbă domiciliul sau sediul după intentarea procesului, partea sau reprezentantul ei este obligat să comunice instanței noua adresă. În lipsa unei astfel de comunicări, citația sau înștiințarea se trimite la ultima adresă cunoscută instanței și se consideră recepționată chiar dacă destinatarul nu mai locuiește sau nu își are sediul acolo. De asemenea, partea este obligată să informeze instanța, nu mai târziu de 3 zile până la data ședinței de judecată, despre angajarea unui avocat, schimbarea sau renunțarea la serviciile avocatului, prezentând instanței datele de contact ale noului avocat, inclusiv adresa electronică a acestuia.

În același scop de responsabilizare, art. 115 a fost expus într-o nouă redacție care menționează că instanța de judecată poate prelungi termenul de procedură stabilit de aceasta pentru același temei doar o singură dată.

III. Modernizarea regulilor de citare legală și consolidarea responsabilității participanților la proces pentru absențele nemotivate de la ședințele de judecată

Aspecte generale: soluționarea optimă și previzibilă a litigiilor civile

poate fi substanțial îmbunătățită prin utilizarea resurselor informaționale și a internetului, care facilitează schimbul de date și informații între instanța de judecată și părțile/participanții la proces.

Scopul modificărilor constă în oferirea unor instrumente noi de administrare a justiției, capabile să asigure informatizarea proceselor și interacțiunea justițabililor cu instanțele judecătorești. Normele noi urmează să eficientizeze modul de gestionare a dosarelor, să optimizeze cheltuielile aferente organizării și funcționării sistemului judecătoresc prin generarea circuitului informațional al actelor. Utilizarea tehnologiei informaționale și a comunicării în mediul judiciar asigură și implementarea reglementărilor în domeniul semnăturii electronice și documentului electronic¹.

În mod special merită accentuate dispozițiile art. VI din Legea nr. 17 din 05.04.2018 pentru modificarea și completarea unor acte legislative referitoare la crearea condițiilor de implementare a circulației actelor de procedură prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor.

Mai multe state aplică deja astfel de reguli. În acest sens putem evidenția Lituania (legislația căreia permite folosirea tehnologiilor informaționale referitor la citarea părților și reprezentanților), Kazahstan și Georgia (ambele state permit citarea prin poșta electronică), Elveția (citarea electronică fiind posibilă la acordul părților), Germania (instituie citarea electronică, drept confirmare a recepției considerându-se informația despre recepționarea mail-ului privind data și datele destinatarului) sau Slovacia (citația electronică se consideră primită de către destinatar după 3 zile de la expediere, indiferent dacă a fost citită poșta sau nu).

Regimul juridic al comunicărilor și înștiințărilor electronice. Potrivit Codului de procedură civilă, citația este actul de procedură prin care instanța înștiințează părțile asupra termenului și locului ședinței de judecată sau termenului și locului efectuării unor acte de procedură. Scopul și importanța citării se întemeiază pe două dintre principiile procesului civil: contradictorialitatea și dreptul la apărare.

Capitolul VIII din Codul de procedură civilă a fost completat cu mai multe reglementări capabile să asigure comunicările electronice și garanțiile transmiterii și recepționării înștiințărilor pentru anumite categorii de persoane. Din aceste considerente, modificările Codului de procedură civilă impun o utilizare mult mai intensă a tehnologiilor moderne în procesul civil prin includerea regulii prin care citațiile, cererea de chemare în judecată și actele de procedură se vor comunica prin poșta electronică indicată în acte.

În consecutivitate, alin. (1) al art. 100 a fost completat cu prevederea comunicării cererilor de chemare în judecată și ale actelor de procedură la adresa electronică indicată în cererea de chemare în judecată sau înregistrată prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor.

¹Legea nr. 91 din 29.05.2014 privind semnătura electronică și documentul electronic

Același articol a fost completat cu un nou aliniat, în conformitate cu care cererea de chemare în judecată și actele de procedură ale instanței de judecată se comunică *autorităților publice, persoanelor juridice de drept privat și avocaților* prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, la care aceștia sunt conectați prin adresa electronică indicată în cererea de chemare în judecată, în mandatul de avocat, în alte acte ce atestă utilizarea poștei electronice.

Pentru punerea în aplicare a acestei dispoziții, art. 166 alin. (2) lit. b¹) și c²) au fost expuse într-o nouă redacție, potrivit căreia în cererea de chemare în judecată se indică adresa electronică înregistrată în Programul integrat de gestionare a dosarelor și alte date de contact *ale reclamantului persoană juridică*, precum și numele, prenumele, adresa, numărul de telefon, adresa electronică înregistrată în Programul integrat de gestionare a dosarelor și alte date de contact *ale reprezentantului reclamantului*, indiferent dacă acesta este persoană fizică sau juridică. În mod similar, art. 186 din Cod a fost completat cu prevederi similare în ceea ce privește regimul datelor de identificare ale pîrîtului persoană juridică și ale reprezentantului pîrîtului, drept elemente ale referinței pîrîtului la cererea de chemare în judecată.

Potrivit modificărilor operate la art. 105 alin. (11), citația sau înștiințarea se expediază autorităților publice, persoanelor juridice de drept privat și avocaților prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor sau prin orice mijloc de comunicare ce asigură transmiterea și confirmarea primirii acestor acte. Similar, alin. (5) al aceluiași articol a fost completat cu reglementarea că *citațiile și înștiințările expediate reprezentanților la adresa electronică înregistrată în Programul integrat de gestionare a dosarelor se consideră recepționate de către părți și alți participanți la proces*.

Rațiunea introducerii acestor modificări rezidă din prevederile legislației în vigoare, iar scopul acestora este de a facilita interacțiunea instanțelor de judecată cu participanții la proces în ceea ce privește transmiterea/recepționarea comunicărilor.

În particular, conform art. 32 alin. (1¹) lit. e) din Legea cu privire la avocatură nr. 1260 din 19.07.2002, cabinetele avocaților și birourile asociate de avocați comunică Ministerului Justiției adresa electronică a biroului asociat sau a cabinetului avocatului. Adresa electronică este publicată și pe site-ul oficial al Ministerului Justiției. Mai mult, conform Hotărârii Guvernului nr. 158 din 28.02.2013², în mandatul avocatului se indică adresa electronică.

De asemenea, Legea nr. 220 din 19.10.2007 privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali, prin art. 33, alin. (1)

²Hotărârea Guvernului nr. 158 din 28.02.2013 cu privire la aprobarea formularului și modului de utilizare a mandatului avocatului și al avocatului stagiar

lit. d), prevede că în Registrul de stat al persoanelor juridice se înscriu datele despre sediul persoanei juridice, precum și adresa electronică, iar potrivit art. 34 din aceeași Lege, datele din Registrul de stat sunt publice și accesibile tuturor în condițiile și în limitele prevăzute.

În temeiul Hotărârii Guvernului nr. 188 din 03.04.2012 privind paginile oficiale ale autorităților administrației publice în rețeaua internet, autoritățile publice creează pagini oficiale în scopul sporirii nivelului de transparență și a accesului la informație de interes public prin intermediul paginii oficiale, care include și adresa poștală electronică. Aceeași Hotărâre instituie norme ce stabilesc modul de procesare a datelor recepționate.

Din aceste considerente, se anticipează că citarea avocaților și a autorităților administrative ale căror adrese electronice sunt publice și cunoscute nu ar trebui să ridice probleme de aplicabilitate. Persoanele juridice de drept privat (în calitate procesuală de pârât) vor putea fi citate la adresa electronică dacă aceasta va fi indicată în cererea de chemare în judecată (fiind cunoscută reclamantului) sau va fi adusă la cunoștința instanței de judecată în oricare alt mod acceptabil. Persoanele juridice de drept privat în calitate procesuală de reclamant sau intervenient principal vor indica în cererile lor de chemare în judecată propriile adrese electronice.

Intenția citării prin adresă electronică vine și în contextul modernizării sistemului dosarului electronic, care permite tehnic vorbind expedierea informației despre cauza civilă participanților la proces.

Totuși conform modificărilor operate la art. 105 alin. (1¹), persoanele fizice vor putea face uz de mijloacele de citare electronică doar la cerere, inclusiv prin poșta electronică, în cadrul Programului integrat de gestionare a dosarelor.

În ceea ce privește citațiile expediate prin serviciul poștal, prin modificările introduse la art. 102 alin. (7) se prevede că citațiile și înștiințările judiciare trimise la sediul persoanelor juridice și nerecepționate la expirarea termenelor de reclamare se consideră înmânate la data expirării termenului de reclamare, chiar dacă destinatarul nu a reclamat corespondența de la oficiul poștal.

În esență, această completare reconfirmă prevederile art. 63 și 67 din Codul civil, potrivit cărora persoana juridică se consideră constituită în momentul înregistrării ei de stat, iar datele înregistrării de stat se înscriu în Registrul de stat, fiind accesibile oricărei persoane. În ceea ce privește sediul indicat în actele de constituire, acesta este opozabil din momentul înregistrării de stat. Prin urmare, toate documentele și scrisorile remise la sediul public al persoanei juridice, urmează a fi ridicate, iar nereclamarea lor în termen nu poate genera un viciu de citare, dacă noua adresă nu a fost comunicată public și/sau nu a fost adusă la cunoștința instanței de judecată conform art. 107 Cod de procedură civilă. Acest principiu se fundamentează și prin legislația specială. Spre exemplu, Legea nr. 135 din 14.06.2007 privind societățile cu răspundere limitată, la art. 3 prevede

că orice act și orice scrisoare emisă de societate va cuprinde denumirea, sediul, numărul de identificare de stat ale societății, numele și prenumele administratorului.

Conform alin. (4) din art. 105, reprezentanții părților și alți participanți la proces pot remite unul altuia actele de procedură judiciară. În acest caz, comunicarea actelor va fi confirmată prin semnătură pe exemplarul ce urmează a fi depus în instanță sau, după caz, prin orice mijloace care asigură confirmarea comunicării. Prin această modificare s-a reafirmat alternativa de comunicare a actelor prin intermediul participanților la proces.

Alte aspecte ce vizează aplicarea tehnologiei informaționale. Modificările la Codul de procedură civilă s-au referit și la implementarea sistemului e-dosar. Scopul acestui sistem este eficientizarea și utilizarea funcțională a sistemului judiciarinformațional pentru a reduce erorile și intervențiile în procesul managerial, mai ales la depunerea actelor la instanța de judecată.

Codul de procedură civilă a fost completat cu articolul 17¹, conform căruia, cererile de chemare în judecată, cererile de apel, de recurs, de revizuire, de eliberare a ordonanțelor judecătorești, precum și oricare alte cereri sau acte procedurale pot fi depuse în instanța de judecată prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor. În acest caz, cererea și actele anexate la ea sub formă de documente electronice trebuie să fie semnate cu semnătura electronică avansată calificată.

Potrivit art. 5 din Legea nr. 91 din 29.05.2014 privind semnătura electronică și documentul electronic, semnătura electronică avansată calificată are aceeași valoare juridică precum semnătura olografă, iar în temeiul art. 13, documentul electronic cu semnătură electronică avansată calificată este asimilat cu documentul analog pe suport de hârtie, semnat cu semnătură olografă.

În acest caz, la documentele depuse prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor se anexează obligatoriu dovada semnăturii electronice, conform legislației.

Potrivit completărilor de la art. 364 alin. (4), cererea de apel cu toate documentele anexate se poate depune prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, cu semnătură electronică avansată calificată. Similar, cererea de recurs, urmează aceeași procedură conform art. 436 alin. (3).

De asemenea, în spiritul modificărilor enunțate, alin. (7) art. 166 a fost expus într-o nouă redacție, prin care cererea de chemare în judecată a reclamantului persoană fizică care este asistat în judecată de un avocat și cererea de chemare în judecată a reclamantului persoană juridică trebuie să fie dactilografiate și depuse prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, cu semnătură electronică avansată calificată.

În mod corelativ, art. 186 a fost completat cu alin. (3¹), prin care referința pârâtului persoană fizică care este asistat în judecată de un avocat și referința

pârâtului persoană juridică trebuie să fie dactilografiate și depuse prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, cu semnătură electronică avansată calificată. Aceste reglementări vor deveni aplicabile doar după asigurarea cadrului necesar de implementare.

Nu în ultimul rând, art. 213 Cod de procedură civilă a fost completat cu alin. (3), care permite participantului la proces care nu se poate prezenta în ședința de judecată din cauza aflării peste hotarele Republicii Moldova, din cauza executării pedepsei în penitenciarele din Republica Moldova, internării într-o instituție medicală sau a dizabilităților locomotorii, să fie audiat prin intermediul videoconferinței, la cerere sau din oficiu. Audierea prin intermediul videoconferinței a participantului la proces are loc, după caz, la sediul misiunii diplomatice sau al oficiului consular al Republicii Moldova, la sediul instituției penitenciare, al instituției medicale, de asistență socială, al autorității tutelare sau al organului de probațiune, care dispun de mijloace tehnice corespunzătoare și verifică identitatea participantului.

În aceeași ordine, art. 216 a fost completat cu alin. (1¹), în conformitate cu care, în cazul imposibilității prezentării martorului în ședință, instanța poate dispune audierea martorului prin intermediul videoconferinței. În acest caz, martorul semnează declarația privind cunoașterea obligațiilor și răspunderii lui, care va fi expediată instanței de judecată prin intermediul poștei electronice.

Consolidarea responsabilității participanților la proces și a reprezentanților acestora. În vederea responsabilizării participanților la proces, reprezentanților acestora, dar și a altor persoane ce contribuie la înfăptuirea justiției, art. 10 din Cod a fost completat cu alin. (4), care reține că în cazurile expres prevăzute de lege, instanța poate sancționa persoanele enumerate cu amendă judiciară pentru fapte ce constituie încălcări procedurale (aspecte dezvoltate în cadrul Secțiunii VI de mai jos).

IV. Consolidarea rolului judecătorului la faza pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare

Aspecte generale: deși în 2012 în Codul de procedură civilă a fost prevăzută posibilitatea redresării modului de administrare a probelor, astfel încât regula generală să determine participanții la proces să nu admită prezentarea de probe oricând pe parcursul procesului, ci până la termenele stabilite de instanța de judecată, oricum unele norme procedurale creau totuși teren favorabil pentru ca participanții la proces să abuzeze, invocând tot dreptul la apărare.

Anume din aceste motive, modificările din Legea nr. 17 din 05.04.2018 pentru modificarea și completarea unor acte legislative urmăresc consolidarea rolului judecătorului la etapa pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare și

eficientizarea respectivelor norme din Codul de procedură civilă.

Prezentarea probelor. Esența noilor modificări instituie regula potrivit căreia faza pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare este unica fază în care participanții la proces pot prezenta toate probele necesare pentru soluționarea justă a cauzelor civile.

Modificările la art. 183 alin. (2) lit. d) prevăd expres că, pregătirea cauzei pentru dezbateri judiciare are drept scop prezentarea de către părți a tuturor probelor.

Modificările la art. 166 alin. (2) impun părților să indice din start în cererea de chemare în judecată lista probelor anexate, lista probelor reclamate, cererile de reclamare a probelor, efectuare a expertizei, numire/recuzare a expertului, alte cereri formulate.

Tot în același spirit, modificările art. 167 alin. (1) și completarea cu alin. (3) a aceluiași articol impun părților să anexeze la cererea de chemare în judecată copia de pe cererea de reclamare a probelor, copia de pe cererea de efectuare a expertizei, copia de pe cererea de numire/recuzare a expertului, copiile de pe alte cereriformulate, sau (în ultimă instanță) să depună aceste cereri cel târziu în cadrul pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare.

Modificările de la art. 119 impun regula potrivit căreia probele se prezintă în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare, în termenul stabilit de instanță. Art. 183 alin. (2) lit. g) coroborat cu art. 119¹ alin. (1) prevede dreptul instanței de a stabili termene de prezentare a probelor.

Adițional Codul de procedură civilă a fost completat cu art. 119¹ care reglementează detaliat ordinea de prezentare a probelor, în condițiile regulii deja consacrate de acumulare a probelor în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare. Noile modificări instituie și sancțiuni procesuale ale nerespectării cerinței de prezentare a probelor în termen – în acest caz judecătorul este obligat să dispună restituirea probelor prezentate în afara termenului stabilit printr-o încheiere protocolară.

La modificarea art.119¹, s-a ținut cont de reglementările relevante din Kazahstan (este instituită regula de prezentare a probelor la etapa de pregătire a cauzei pentru examinare, iar prin excepție, pentru motive temeinice, părțile le pot prezenta și la etapa dezbaterilor judiciare), România (există regula potrivit căreia probele se prezintă prin cererea de chemare în judecată sau referință, sub sancțiunea decăderii; prin excepție, acestea pot fi prezentate și în timpul judecății în anumite cazuri expres și limitativ prevăzute de lege), Letonia (în general stabilește un termen de 7 zile pentru prezentarea probelor până la ședința de judecată dacă nu a fost stabilit altfel, iar prezentarea ulterioară poate fi realizată ca urmare a unei justificări rezonabile), Elveția (prezentarea probelor în faza

dezbaterilor judiciare este o excepție), Lituania (instanța este îndreptățită să nu accepte probe care ar fi putut fi prezentate anterior, iar prezentarea acestora mai târziu riscă să întârzie examinarea cauzei, în același timp instanța de apel având dreptul de a refuza probele care au putut fi prezentate în fond). Relevant proiectului este și modelul Marii Britanii, prin care părțile decad din dreptul de a utiliza anumite probe (ex. raportul expertului) dacă nu le-au prezentat în proces.

Modificările la Codul de procedură civilă prevăd doar câteva excepții clare de la regula prezentării probelor în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare. Aceste excepții se referă la cazurile când probele se pot prezenta mai târziu (în faza dezbaterilor judiciare sau în faza judecării apelului) și sunt justificate de **imposibilitatea** obiectivă de respectare a termenelor, precum și de **acordul expres al părților**. Aceste cazuri sunt următoarele:

1. necesitatea probei rezultă din exercitarea drepturilor prevăzute la art. 60 alin. (2¹) și (3) (art. 119¹ alin. (2) lit.a));
2. participantul demonstrează instanței că a fost în imposibilitate (obiectivă) de a prezenta proba în termen (art. 119¹ alin. (2) lit. b));
3. administrarea probei nu duce la întreruperea ședinței (art. 119¹ alin. (2) lit. c));
4. proba prezentată după faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare care determină întreruperea ședinței se administrează dacă este acceptată de partea adversă (119¹ alin. (4)).

În același timp în obligația judecătorului intră stabilirea în etapa pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare dacă reclamantul a prezentat toate probele, oferind, la solicitarea acestuia un termen suficient pentru prezentarea sau reclamarea probelor în conformitate cu art. 185 alin. (1) lit. a1). Modificările la art. 185 alin. (1) lit. g) oferă judecătorului dreptul de a reclama, în condițiile legii, probele necesare, astfel încât activitatea de acumulare și prezentare a probelor să se epuizeze la etapa de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare.

În contextul modificărilor la art. 186 alin. (1), judecătorului îi este oferit dreptul, ca în cadrul pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare, să stabilească data până la care pârâtul urmează să prezinte în judecată referința și toate probele necesare, sub sancțiunea decăderii din acest drept (în cazul nerespectării termenului stabilit).

Completările la art. 186 alin. (3) lit. g), îl obligă pe pârât să indice în referință toate probele împotriva fiecărei pretenții.

Epuizarea invocării excepțiilor de procedură: potrivit art. 43 alin. (3) „strămutarea cauzei de la o instanță la alta din motivele specificate la alin. (2) lit. a), b) și c) se face în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare, în temeiul unei încheieri motivate a instanței în care este intentat procesul”.

Potrivit prevederilor 185 alin. (4) participanții la proces pot solicita, doar în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare, sub sancțiunea decăderii din acest drept, încetarea procesului în temeiul art. 265 lit. a), c¹), e), g) și h) sau scoaterea cererii de pe rol în temeiul art. 267 lit. a), c), e) și h).

Modificările de la art. 185 alin. (1) lit. m), lit. q) obligă judecătorul la etapa pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare să soluționeze, la cerere sau din oficiu, problema strămutării cauzei la o altă instanță judecătorească și să soluționeze cererile participanților la proces privind încetarea procesului sau scoaterea cererii de pe rol.

Adițional, completările la art. 186 alin. (3) lit. h), îl obligă pe pârât să indice în referință toate excepțiile de procedură pe care le invocă față de cererea reclamantului.

Există reglementări și practici constante de aplicare a unor reguli similare în Georgia (în legislația căreia încheierea de strămutare nu poate fi contestată) sau România (strămutarea poate fi realizată în orice fază, însă cererile de strămutare repetate urmează a fi întemeiate pe împrejurări necunoscute la data soluționării cererii anterioare, sau alt exemplu este instituția „declinării de competență” (instituție inclusă în noțiunea de strămutare în sensul Codului de procedură civilă) care stabilește termene stricte pentru invocarea acesteia, de ex. până la primul termen de judecată).

Recuzări: cererile de recuzare ale judecătorului, a expertului, ale specialistului, ale interpretului și ale grefierului vor putea fi formulate doar la etapa de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare (art. 185 alin. (3)). Formularea cererilor de recuzare la etapa dezbaterilor judiciare va putea fi admisă doar din motive pe care participantul la proces nu le-a cunoscut și nici nu putea să le cunoască în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare (art. 185 alin. (3)).

Formulare cereri: prin modificările la Codul de procedură civilă a fost instituită regula prin care formularea cererilor privind completarea temeiului acțiunii, mărirea sau micșorarea quantumului pretențiilor, completarea acțiunii cu pretenții accesorii sau compensarea valorii obiectului pierdut sau pierit, precum și cererilor de renunțare totală sau parțială la acțiune, recunoaștere totală sau parțială a pretențiilor sau demersuri de conciliere, inclusiv cu ajutorul mediatorului se admite doar în cadrul pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare (art. 185 alin. (3)).

Regula ce se referă la modificarea obiectului sau temeiului acțiunii doar în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare este suplimentar stipulată și de modificările la art. 60 alin. (2¹), potrivit cărora în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare, reclamantul este în drept să modifice temeiul sau obiectul acțiunii. Exercițarea acestui drept după începutul dezbaterilor judiciare constituie o acțiune nouă, care poate fi depusă în instanță în ordine generală.

În asemenea cazuri, continuă examinarea cererii depuse anterior ori se dispune încetarea procesului, dacă reclamantul renunță la acțiunea inițială. Instanța restituie părții, printr-o încheiere protocolară, cererea de modificare a temeiului sau obiectului acțiunii, precum și actele anexate.

Prevederile art. 185 alin. (1) lit. m), lit. o) obligă judecătorul la etapa pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare să soluționeze primirea cererilor de modificare a cererii de chemare în judecată sau, după caz, a cererii reconvenționale.

Înaintarea cererii reconvenționale: cererea reconvențională poate fi înaintată doar la etapa de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare. Prin excluderea din art.172 alin. (1) a textului „acțiunea reconvențională înaintată conform art. 173 alin. (1) lit. b) poate fi depusă și până la finalizarea examinării pricinii în fond”, acțiunea reconvențională poate fi depusă doar în faza pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare.

În cazul în care acțiunea reconvențională nu este depusă în faza pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare instanța o restituie părții printr-o încheiere protocolară nesusceptibilă de recurs, cu posibilitatea depunerii acesteia în condiții generale.

Art. 190 alin. (1) în redacția ultimelor modificări prevede că judecătorul, după ce constată pregătirea suficientă a cauzei pentru dezbateri judiciare, coordonează cu părțile locul, data și ora ședinței și pronunță o încheiere prin care stabilește termenul de judecare a cauzei în ședință de judecată.

Excepția de tardivitate: În practica judiciară anterioară au existat situații când cauzele civile în care a fost invocată tardivitatea au fost examinate în fond perioade îndelungate de timp, pentru ca să fie pronunțate hotărâri judecătorești de respingere a acțiunilor ca fiind tardive. Mai grav, au existat și cauze în care soluții judecătorești de respingere a acțiunilor ca fiind tardive au fost pronunțate la etapa examinării lor în ordine de recurs.

Problema în astfel de cazuri constă nu doar în durata de examinare a cauzelor în care se invocă excepția expirării termenelor de prescripție, dar și în costurile administrării justiției în cauze în care este evidentă expirarea termenelor de adresare în instanța de judecată. Anterior modificărilor, părțile erau obligate să pregătească apărările și obiecțiile lor și pe fondul cauzei și pe excepția procedurală de tardivitate, fapt care implica resurse și costuri suplimentare, nemaivorbind despre durata și costurile integrale ale acestor procese civile.

De aceea, modificările aduse prin Legea nr. 17 din 05.04.2018 introduc o nouă în privința modului de examinare a cauzelor civile în care se pune problema tardivității acțiunii sau a unor pretenții din acțiune. Potrivit modificărilor, în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare, partea în proces, persoana în a cărei favoare a curs prescripția, creditorul persoanei, oricare altă persoană care are interes legitim poate invoca excepția de tardivitate a acțiunii sau a unor

pretenții din acțiune (art. 186¹). Judecătorul, în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare, la cerere, este obligat să soluționeze excepția de tardivitate a pretențiilor (art. 185 alin. (1) lit. n)).

Art. 186¹ prevede procedura de soluționare a excepției de tardivitate și a cererilor eventuale de repunere în termen formulate de partea interesată. Astfel, este instituită regula generală, potrivit căreia, examinarea în fond a cauzei civile depuse în instanța de judecată peste termenul de prescripție extinctivă, a cărei tardivitate a fost invocată în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare va fi posibilă doar după soluționarea excepției de tardivitate și a cererii de repunere în termen (dacă o astfel de cerere a fost depusă). Examinarea excepției de tardivitate și, eventual, a cererii de repunere în termen se efectuează în ședința de judecată, la faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare, cu citarea obligatorie a părților și participanților la proces. Prezența părților și participanților legal citați nu este obligatorie. Soluționând excepția de tardivitate și, eventual, cererea de repunere în termen, instanța de judecată va adopta o încheiere:

- de admitere a excepției de tardivitate și de respingere a acțiunii ca fiind tardivă (art. 186¹ alin. (3), fie
- de respingere a excepției de tardivitate și va trece la examinarea cauzei civile în fond, fie
- de admitere a cererii de repunere în termenul de prescripție și va trece la examinarea cauzei civile în fond (art. 186¹ alin. (5)).

În funcție de soluția adoptată, încheierea este sau nu posibilă de recurs separat. Potrivit art. 186¹ alin. (3), doar încheierea de admitere a excepției de tardivitate este susceptibilă de recurs separat. În rest, încheierile de respingere a excepției de tardivitate sau de admitere a cererii de repunere în termen se vor contesta cu recurs odată cu fondul cauzei.

Conform art. 186¹ alin. (4) instanța de recurs, după ce examinează recursul împotriva încheierii de admitere a excepției de tardivitate, este în drept fie să respingă recursul și să mențină încheierea; fie să admită recursul și să caseze integral încheierea, restituind cauza în prima instanță pentru judecare în fond.

Continuitatea procesului: Modificările propuse la Codul de procedură civilă au schimbat accentele ce țin de durata unei ședințe de judecată în așa mod, încât pregătirea cauzei pentru examinare în fond poate dura mai multe ședințe de judecată. Esența modificării rezidă în faptul că odată ce cauza civilă este pregătită pentru examinare în fond, examinarea urmează să aibă loc într-o singură ședință de judecată continuă, care poate fi întreruptă doar în temeiurile prevăzute de Codul de procedură civilă. Astfel, se va asigura celeritatea procesului și soluționarea în termen optim și previzibil a cauzelor civile.

Medierea judiciară: Medierea judiciară reglementată de Codul de procedură civilă, reprezintă o modalitate obligatorie de soluționare pe cale amiabilă a pretențiilor adresate instanței judecătorești, cu ajutorul și sub conducerea

acesteia, în cazurile stabilite expres de lege. Reieșind din prevederile legale, orice persoană care dorește să introducă o acțiune în justiție având ca obiect un litigiu mediabil trebuie să recurgă în prealabil la procedura medierii judiciare.

Astfel, obiectivele procedurii medierii judiciare sunt soluționarea mai rapidă a unor categorii de litigii, descongestionarea instanțelor judecătorești și evitarea cheltuielilor de judecată, părțile fiind cele ce dețin prerogativa admiterii sau a respingerii oricărei soluții de rezolvare amiabile a litigiului, judecătorul având doar rolul de a asista și facilita discuțiile părților, tratându-le dintr-o poziție neutră.

Din evoluția implementării instituției, se atesta că refuzul ambelor părți de a soluționa litigiul pe cale amiabilă genera aceleași efecte prevăzute la art.182⁵, prin care instanța judecătorească dispunea încetarea procedurii de mediere judiciară și transmiterea dosarului pentru repartizare aleatorie unui alt judecător sau, după caz, complet de judecată.

Din această perspectivă, refuzul părților de soluționare a litigiului pe cale amiabilă a fost delimitat de situațiile în care părțile nu au refuzat și s-au angajat în medierea litigiului, însă fără rezultat în termenul prevăzut ori nu s-a ajuns la un consens în privința tuturor pretențiilor, iar în dependență de această distincție s-au prevăzut efectele. În primul caz, litigiul continuă să fie examinat de către același judecător sau, după caz, complet de judecată, iar în al doilea caz, se încetează medierea judiciară cu transmiterea dosarului pentru repartizare aleatorie unui alt judecător/complet de judecată.

Așadar, în situația în care, părțile acceptă medierea dar nu reușesc atingerea unui acord de mediere, avantajele asociate procedurii surclasează cu mult dezavantajele încetării procedurii și repartizarea dosarului unui alt complet de judecată, or scopul urmărit este soluționarea amiabilă exprimată a părților, care prevalează față de o întârziere pentru judecarea cazului (45 zile).

Totuși, dacă părțile refuză soluționarea pe cale amiabilă, judecarea în continuare a litigiului va genera celeritate și va corespunde intereselor părților la judecarea în fond, conform principiului de disponibilitate sus-enunțat.

Art.182⁵ a fost expus într-o redacție nouă, potrivit căruia în cazul în care una sau ambele părți refuză soluționarea litigiului pe cale amiabilă, litigiul se examinează și se soluționează în continuare de către același judecător sau, după caz, complet de judecată.

Dacă litigiul nu a putut fi soluționat în termenul prevăzut la art. 182² alin. (5) ori părțile nu au ajuns la un consens în privința tuturor pretențiilor, instanța de judecată, în termen de 3 zile de la primirea refuzului sau expirarea termenului de mediere judiciară, emite o încheiere nesusceptibilă de atac cu privire la încetarea procedurii de mediere judiciară și transmite dosarul instanței judecătorești pentru repartizare aleatorie unui alt judecător sau, după caz, unui alt complet de judecată. După repartizarea dosarului în condițiile alin. (2), judecătorul care a

primit cererea de chemare în judecată pregătește cauza pentru dezbateri judiciare.

În vederea stimulării părților la însușirea avantajelor procedurii de mediere, art.182⁴ a fost completat cu alin. (2¹), în temeiul căruia încheierea judecătorească privind încetarea procesului care conține condițiile tranzacției are aceeași forță juridică ca și hotărârea judecătorească.

Conexarea pretențiilor nu este definită în mod expres însă aceasta este descrisă în determinările și implicațiile ce rezultă din dispozițiile art.187. Astfel conexarea reprezintă acea instituție procesuală, în care două sau mai multe instanțe deopotrivă competente, sunt sesizate cu litigii în care există o strânsă legătură, astfel încât este posibil și oportun ca ele să fie soluționate împreună, de o singură instanță, pentru o mai bună administrare a justiției și pentru evitarea unor hotărâri contradictorii, sub aspectul efectelor substanțiale ale acestora.

Noutatea reflectată de noua redacție a art.187, rezidă în scopul consacrat de evitare a pronunțării de hotărâri contradictorii. În general trebuie subliniat că utilitatea conexității, în mod conceptual, urmărește evitarea contrarietății de hotărâri prin gruparea cauzelor interdependente, pentru a se obține o mai mare concentrare și accelerare a examinării cauzelor.

Prin urmare, nu urmează doar să se ateste conexitatea de pretenții, temeuri sau probe ce ar duce la soluționarea unitară a cauzei, ci sub aspectul problemelor de fapt și de drept sau probatoriu ce urmează a fi apreciat, preîntâmpinarea soluțiilor contradictorii.

Conform art.187 alin. (1), dacă pe rolul aceleiași instanțe se află cauze conexes prin pretenții, temeuri de apariție sau prin probe, la cererea motivată a părții sau din oficiu, instanța emite o încheiere de transmitere spre conexare către cauza acceptată mai devreme doar dacă conexarea se face în scopul evitării pronunțării de hotărâri contradictorii. Completul de judecată căruia i-a fost transmisă cauza spre conexare emite o încheiere de acceptare a cererii pe rol pentru examinare concomitentă.

Dacă pe rolul mai multor instanțe se află cauze conexes prin pretenții, temeuri de apariție sau prin probe, instanța (instanțele) sesizată ulterior dispune, printr-o încheiere care poate fi atacată odată cu fondul, conexarea și strămutarea pretențiilor la instanța sesizată mai întâi. Cauzele acceptate spre conexare se examinează concomitent cu acțiunile inițiale.

În primul rând, pentru a se dispune conexarea, pe rolul instanțelor de judecată trebuie să existe litigii ce se impun a fi reunite. Această primă exigență presupune caracterul pendinte al cauzelor. Din dispozițiile alin. (4) al articolului analizat se desprinde concluzia că cererile supuse conexării trebuie să se afle spre examinare în fața primei instanțe.

În al doilea rând, pentru existența conexității, cauzele trebuie să fie conexe prin pretenții, temeuri de apariție sau prin probe, fapt ce presupune existența unei legături strânse între obiectele pretențiilor dar și ale drepturilor subiective invocate, temeiurile de apariție sau probe. Precipierea acestor condiții nu include neapărat o identitate a părților, a obiectului sau a cauzelor acțiunilor, scopul urmărit fiind în sine administrarea și examinarea eficientă a cauzelor cu obiecte distincte însă conexe, într-o singură procedură.

În al treilea rând, un alt criteriu expus cu suficientă rezonabilitate ține de aprecierea instanței de judecată cu privire la evitarea pronunțării de hotărâri contradictorii, care devenind irevocabile și generatoare de securitate a raporturilor juridice, pot promova soluții divergente și ireconciliabile ce afectează în substanță autoritatea/puterea lucrului judecat.

V. Simplificarea procesului-verbal al ședinței de judecată

Aspecte generale: modificările la Codul de procedură civilă au revăzut integral conceptul procesului-verbal al ședințelor de judecată în cauzele civile.

Una din problemele de natură „tehnică” care de multe ori prelungește durata ședințelor de judecată și adesea transformă explicațiile date de părți în ședință într-un gen de dictare, o reprezintă regula plenitudinii procesului verbal prin fixarea în acesta a tuturor afirmațiilor părților și a actelor care se îndeplinesc în ședința instanței de judecată. Mai mult, una din problemele cu care se confruntau instanțele în practică consta în imposibilitatea fizică și obiectivă a grefierilor de a nota rapid și integral cele ce se relatau în ședință. Dublarea procesului verbal cu înregistrarea audio a ședințelor de judecată nu se justifică, nici din punct de vedere practic și nici din punct de vedere al bunei administrări a justiției în cauzele civile.

Unul din scopurile modificărilor la Codul de procedură civilă a constat în fluidizarea ritmului de ținere a ședințelor de judecată în cauzele civile. Una dintre posibilitățile de atingere a scopului astfel propus a constat în simplificarea la maxim a procesului verbal al ședințelor de judecată. Această opțiune este susținută și de tendința de valorificare a capacităților pe care le oferă tehnologiile informaționale și de excludere a lucrului manual în administrarea justiției în cauzele civile.

Simplificarea procesului verbal al ședinței de judecată a vizat constrângerea la maxim a faptelor care trebuie fixate în procesul verbal al ședinței de judecată (expunerea art. 274 alin. (2) în redacție nouă).

Însă, una din cele mai importante modificări constă în excluderea fixării în procesul verbal a declarațiilor, demersurile și explicațiile participanților la proces și ale reprezentanților lor.

Noul concept al întocmirii procesului verbal este expus în art. 274 alin.

(1), potrivit căruia în procesul-verbal al ședinței de judecată sau al actului procedural îndeplinit în afara ședinței de judecată se enumeră acțiunile procesuale efectuate de către participanții la proces și de către instanța de judecată, cu mențiunea locului, a datei și a orei începerii și finalizării fiecărei acțiuni procesuale, respectându-se ordinea în care au fost exercitate.

La fel, modificările aduse în Codul de procedură civilă prin Legea nr.17 din 05.04.2018 au vizat și modul de fixare a declarațiilor martorilor audiați în ședința instanței de judecată. Astfel, potrivit noii redacții a art. 220, audierea martorului se înregistrează audio sau video, cu anexarea suportului digital al declarațiilor la cauza civilă.

Dat fiind faptul că simplificarea procesului verbal urmează să faciliteze activitatea instanței și a participanților la proces și nu invers, modificările la art. 213 alin. (2) și art. 274 alin. (3) prevăd dreptul instanței de a decide fixarea scrisă a rezumatului explicațiilor participanților la proces și a rezumatului declarațiilor martorilor audiați. Instanța poate face uz de acest drept doar în cazurile complexe. Complexitatea cauzei nu este determinată de existența unor criterii prestabilite, ci se determină în fiecare caz concret de către instanța de judecată.

Provocarea care poate să apară în practică la aplicarea noii redacții a art. 213 alin. (2) și art. 274 alin. (3) rezidă în capacitatea grefierului de a elabora un rezumat al declarațiilor și explicațiilor, or este bine cunoscut că pentru a elabora un rezumat este necesară cunoașterea îndeaproape a problemelor deduse speței și abilitatea de a extrage esențialul dintr-o declarație sau explicație. În acest caz este important rolul președintelui de ședință care va trebui, uneori, să indice grefierului care anume pasaje din explicații sau declarații să fie fixate în rezumat.

Prin modificările operate s-a exclus procedura de examinare a observațiilor la procesul verbal al ședinței de judecată (art. 276). Logica este simplă, declarațiile și explicațiile se vor înregistra pe suport electronic, astfel încât nu se justifică rectificarea ulterioară a unor aspecte ce deja s-au declarat sau s-au afirmat în ședința instanței de judecată. În ceea ce privește aprecierea conținutului rezumatului declarațiilor sau explicațiilor, aceasta este lăsată la latitudinea celui ce le face rezumatul, iar acest fapt nu poate fi pus în discuția participanților la proces. În cazul în care participanții apreciază ca fiind relevante și alte aspecte cuprinse în înregistrare însă nepreluare de rezumat, aceștia au oricând posibilitatea de a se referi la conținutul înregistrărilor.

Pentru modificările în cauză sunt relevante legislațiile unor state, precum Kazahstanul (prevede posibilitatea alternativă de încheiere a unui proces-verbal deplin, cu toate detaliile în el, dar și a unui proces-verbal sumar, atunci când există înregistrare audio), Georgia (procesul-verbal se întocmește în mod deplin când nu este posibilitate de a fi înregistrată ședința), Estonia și Letonia (procesul-verbal va conține datele cele mai importante).

VI. Reguli noi de aplicare a amenzilor judiciare

Subiecți ai încălcărilor. Prin modificările propuse a fost instituit dreptul instanței (în cazuri exprese) de a sancționa cu amendă judiciară părțile, participanții la proces, reprezentanții acestora, alte persoane care nu sunt participanți pentru fapte care constituie abuzuri și încălcări procesuale.

În aceste scopuri, art.10 a fost completat cu un nou alineat ce stabilește cercul persoanelor pasibile sancțiunii judiciare pentru fapte ce constituie încălcări procedurale și care sunt stabilite în mod expres. În acest context art. 61, ce fundamentează principiul bunei-credințe, a fost reconsiderat. Redacția anterioară a alin. (2) limita instanța de judecată la aprecierea exercitării abuzive a drepturilor, condiționând evaluarea de cazuri exhaustive și care generau amânarea (suspendarea) judecării cauzei sau tergiversarea executării actului judiciar. Chiar și pentru aceste situații se prevedea doar plata ”despăgubirilor”.

În spiritul modificărilor, cazurile ce constituie abateri au fost reglementate distinct în articole concrete, cu dreptul instanței la aplicarea amenzii judiciare pentru fiecare caz individual și/sau plata prejudiciilor.

Cu titlu de exemplu este relevantă legislația Slovaciei, potrivit căreia instanța de judecată poate amenda participanții la proces pentru depunerea abuzivă a cererilor care tergiversează procesul, în acest caz amenda fiind până la 500 euro.

Încălcările procedurale. În sens larg, buna credință este criteriul unic și fundamental pentru clarificarea exercitării drepturilor sau îndeplinirea obligațiilor procesuale. Ignorarea sau încălcarea acestui criteriu poate atrage răspunderea pentru exercitarea abuzivă a drepturilor sau îndeplinirea ori neîndeplinirea abuzivă a obligațiilor. Art. 10 a fost modificat prin completarea cu alin. (4), care prevede că *„În cazurile expres prevăzute de lege, instanța sancționează cu amendă judiciară participanții la proces, reprezentanții, alte persoane care nu sunt participanți pentru fapte ce constituie încălcări procedurale.”*, iar art. 61 ce consacră obligația participanților de a-și exercita drepturile procedurale cu bună-credință a fost reformulat, fiind stabilit că în caz de folosire cu rea-credință a drepturilor procedurale, instanța de judecată, la cererea părții interesate, obligă partea vinovată să repare prejudiciul cauzat. Totodată, participantul la proces care își exercită drepturile în mod abuziv poate fi sancționat de către instanța de judecată cu amendă în mărime de până la 50 de unități convenționale (curent până la 2,500 lei).

Pe de altă parte, Codul de procedură civilă nu conține nici o explicație a termenului „abuziv”. La fel, în legislația în vigoare nu se regăsește nici o definiție legală a acestui termen. Astfel, instanțele judecătorești pot aplica aceste prevederi pornind de la faptul că orice exercitare în exces, arbitrară și cu rea-credință a

drepturilor procedurale de către participanții la proces poate și urmează să fie sancționată, mai ales atunci când instanța constată că exercitarea abuzivă a drepturilor procedurale se face exclusiv în scopul tergiversării procesului civil.

Codul de procedură civilă prevede, prin art. 161, că amenzile judiciare se aplică de către instanța judecătorească, în cazurile și în proporțiile stabilite, persoanelor care au săvârșit încălcări procedurale. Astfel, amenda judiciară se aplică de către instanță persoanelor care au săvârșit abateri de la dispozițiile legislației procesual civile și este o sancțiune autonomă și distinctă de celelalte sancțiuni în cadrul procedurii judiciare.

Prin urmare, conform modificărilor operate la art.119, pe lângă neînștiințarea instanței, precum și neprezentarea probelor în termenul stabilit de instanța de judecată, norma a fost completată cu o nouă abatere pasibilă sancțiunii, și anume: ”refuzul sau omisiunea persoanelor ce dețin proba de a comunica sau de a prezenta instanței în termenul stabilit, din motive imputabile acestora, probele reclamate, dacă în acest mod se tergiversează judecarea cauzei, se sancționează cu amendă de până la 50 de unități convenționale pentru fiecare caz de tergiversare”.

Potrivit art. 161 alin. (3), amenzile judiciare aplicate de instanța judecătorească persoanelor cu funcție de răspundere din autoritățile publice, din alte organe și organizații, se încasează din contul acestor persoane, chiar dacă autoritatea, organul sau organizația în care activează cei sancționați participă sau nu în procesul respectiv.

La etapa pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare conform art. 185, participanții la proces sau reprezentanții acestora dispun de libertatea formulării mai multor cereri și demersuri menite să clarifice toate aspectele legate pentru dezbateri judiciare. Totodată, conform art. 203 alin. (2), dacă instanța constată că participantul la proces sau reprezentantul lui formulează alte cereri sau demersuri decât cele prevăzute la art. 185 alin. (3), ori adresează repetat cereri sau demersuri cu rea-credință, ori acestea sunt vădit neîntemeiate sau sunt formulate în scopul tergiversării examinării cauzei, aplică o amendă de până la 50 de unități convenționale (curent până la 2,500 lei).

De asemenea, art. 206 alin. (6) a fost expus într-o altă redacție, conform căruia, absența nemotivată în ședință a reprezentantului, dacă aceasta a cauzat amânarea judecării cauzei, se sancționează cu amendă de până la 50 de unități convenționale. În această situație, instanța va obliga reprezentantul, la cererea separată a părții interesate, să repare prejudiciul cauzat prin amânarea procesului.

În ceea ce privește prezentarea martorilor în ședința de judecată, la articolul 207 alin. (3), cuvintele „după cea de-a doua citare” au fost excluse, iar în redacția actuală în cazul neprezentării nemotivate a martorului, instanța judecătorească poate ordona aducerea lui forțată și, la cererea părții interesate, îl poate obliga la reparația prejudiciului cauzat prin amânarea ședinței de judecată.

Regulile de aplicare a amenzii judiciare. Conform modificărilor, procedura de examinare și aplicare a amenzii, a fost reconsiderată și expusă într-o redacție nouă. Așadar, aplicarea amenzii se stabilește prin încheiere judecătorească *neexecutorie* la pronunțare, în ședința în care se examinează cauza, la judecarea căreia s-au comis încălcări procedurale, precum și în ședință aparte, cu înștiințarea persoanelor interesate, a căror neprezentare nu exclude sancționarea vinovaților.

Totodată, art. 163 a fost completat cu alin. (3) și (4) potrivit cărora încheierea judecătorească privind aplicarea amenzii poate fi atacată odată cu fondul cauzei. Dacă hotărârea sau decizia instanței nu este atacată, recursul separat împotriva încheierii de aplicare a amenzii se depune în termenul prevăzut de lege după ce hotărârea sau decizia rămâne irevocabilă prin neatacare, cu excepția cazului în care încheierea este emisă de Curtea Supremă de Justiție.

Încheierea privind aplicarea amenzii *devine executorie* după verificarea legalității acesteia în condițiile alin.(3) de către instanța ierarhic superioară, după expirarea termenului de apel sau recurs, dacă nu s-a exercitat calea de atac corespunzătoare, sau de la pronunțarea acesteia de către Curtea Supremă de Justiție.

Prin urmare, încheierea de aplicare a amenzii judiciare nu este executorie la data emiterii și devine pasibilă executării doar după verificarea controlului de legalitate a acesteia odată cu fondul, sau la expirarea termenului de apel sau recurs dacă părțile nu au făcut uz de căile de atac împotriva hotărârii, sau de la pronunțarea acesteia de către Curtea Supremă de Justiție.

În concluzie, dacă hotărârea nu a fost atacată, persoana sancționată poate exercita recurs separat împotriva încheierii în termenul prevăzut pentru contestarea acesteia, termen care începe a curge de la data devenirii irevocabile a hotărârii.

Având în vedere noile prevederi, reglementările anterioare cu privire la anularea ori reducerea amenzii prin reexaminare a încheierii de către instanța emitentă (art. 164) și amânarea și eșalonarea executării încheierii (art. 165) au fost abrogate.

VII. Procedura de examinare cauzelor cu valoare redusă

Aspecte generale: în scopul clarificării rapide și eficiente a unor tipuri de situații litigioase, ca noutate, Codul de procedură civilă vine cu o reglementare distinctă a procedurii în cazul cererilor cu valoare redusă. În sine, aceste completări înscriu aceleași preocupări ale instituțiilor europene privind eficientizarea justiției, inclusiv sub aspectul celerității. În acest scop Codul de procedură civilă a fost completat cu un nou capitol XXI¹, cuprinzând art. 276²-276⁴.

Numărul extrem de mare a cauzelor civile deduse judecății împovărează instanțele, afectează calitatea și durata examinării, consumând în mod excesiv

resursele statului pentru înfăptuirea justiției.

Această procedură a avut drept model prevederile Regulamentului (CE) nr. 861/2007 al Parlamentului European și al Consiliului de stabilire a unei proceduri europene cu privire la cererile cu valoare redusă. Domeniul de aplicare al Regulamentului este circumscris litigiilor având ca obiect creanțe a căror valoare nu depășește 2.000 euro. Reglementarea similară din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova stabilește cuantumul de 10 salarii medii pe economie prognozate la data sesizării instanței, ceea ce este în spiritul Regulamentului menționat și al tendinței de integrare europeană a Republicii Moldova.

Bunele practici și reglementări asemănătoare au fost preluate din state similare Republicii Moldova, precum Estonia (art. 4051 din Codul de procedură civilă prevede procedura de examinare a cererilor cu valoare redusă), sau Lituania (prevederile legale prevăd o procedură scrisă doar dacă valoarea acțiunii nu depășește 1.000 de litas (aprox. 6300 lei), și dacă niciuna dintre părți nu este împotriva; pentru litigiile privind proprietatea, procedura scrisă este aplicabilă acțiunilor valoarea cărora e mai mică de 5.000 litas (aprox. 32.000 MDL). Legislația Elveției stabilește o procedură simplificată pentru acțiunile a căror valoare nu depășește 30.000 franci (app. 600.000 lei). Adicional, sunt stabilite limite pentru exercitarea căilor de atac - nu există recurs împotriva deciziilor instanței de apel, atât pe tipuri de litigii, cât și pentru valoarea creanței, apelul fiind admis doar pentru creanțele a căror valoare depășește 10.000 franci (aprox. 200.000 MDL). În Franța, prin Decretul nr. 2016 - 285 din 9 martie 2016 cu privire la procedura simplificată de recuperare a creanțelor reduse, care completează dispozițiile Codului procedurilor civile de executare, a fost introdusă o procedură simplificată de obținere a unui titlu executoriu în cazul creanțelor de valoare redusă, care presupune consimțământul debitorului de a încheia un acord de plată. Decretul definește creanțele reduse ca cele care nu depășesc valoarea de 4.000 EUR (incluzând creanța principală și dobânzile). Similar, legislația Marii Britanii prevede o procedură simplificată pentru cererile cu valoare redusă - se consideră cu valoare redusă cererile cu valoare financiară - 5.000 lire (aprox. 125.000 lei).

Caracteristica procedurii de examinare a cererilor cu valoare redusă:

1. este o *procedură contencioasă*, iar contradictorialitatea se exercită, de regulă, în scris (art. 276² alin. (3), 276³ alin.(1));
2. procedura este *obligatorie* și nu facultativă (art. 276² alin. (1));
3. este o procedură *accelerată* pentru obținerea unui titlu executoriu (art. 276³ alin. (2), art. 276⁴ alin. (1));
4. este transformativă, putând fi schimbată în procedura generală dacă cererea nu poate fi examinată în ordinea cererii cu valoare redusă (art. 276³ alin. (4));
5. este o procedură tipică care se aplică doar pentru anumite categorii de litigii (art. 276² alin. (1) și (2)).

Obiectul procedurii este determinat de valorificarea unui drept de creanță reieșind din criteriul valoric, a cărui limită de plafon nu depășește *10 salarii medii pe economie* (art. 276² alin. (1)). Cererea de chemare în judecată depusă conform prevederilor descrise constituie un mijloc de exercitare a drepturilor patrimoniale.

În conformitate cu prevederile Hotărârii Guvernului nr. 54 din 17.01.2018 privind aprobarea cuantumului salariului mediu lunar pe economie, cuantumul salariului prognozat pentru anul 2018 este în mărime de 6,150 lei. Prin urmare la depunerea acțiunii în 2018, valoarea acesteia urmează să nu depășească 61,500 lei. Valoarea acțiunii se referă doar la valoarea cererii principale, nu și la dobânzi, alte venituri accesorii și la cheltuielile de judecată.

Instituirea acestei proceduri este dictată nu pentru că aceste categorii de litigii ar fi lipsite de importanță sau că valoarea lor nu justifică același interes și seriozitate din partea instanțelor, ci pentru că în considerarea valorii reduse, procedura judiciară trebuie să fie simplificată și accelerată.

Reglementările cererilor cu valoare redusă nu se aplică în materie fiscală, vamală și nici în cazul răspunderii pentru prejudiciul cauzat de o autoritate publică ori de o persoană cu funcție de răspundere sau în cel al răspunderii statului pentru prejudiciul cauzat prin acțiunile ilegale ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii sau ale instanțelor de judecată ori în cazul litigiilor cu privire la drepturile nepatrimoniale (art. 276² alin.(2)).

Procedura de examinare a cererilor cu valoare redusă este ca regulă *scrisă* (art. 276³ alin. (1)). O atare procedură este derogatorie de la procedura generală. Realizarea unei alternative scrise exclude citarea participanților în instanță și desfășurarea unor dezbateri judiciare. Cu toate acestea, se admit excepții de la această regulă, în condițiile art. 276³.

Astfel, citarea participanților poate fi făcută doar dacă judecătorul apreciază acest lucru ca fiind necesar fie ex officio, fie la solicitarea părților. Dezbaterile judiciare sunt o măsură excepțională doar în situația în care se apreciază că administrarea unor probe implică contradictorialitatea cu participarea nemijlocită a părților.

Cauza aferentă cererii cu valoare redusă trece prin faza intentării procesului, cu aplicarea art. 166 – 171, fapt care rezultă implicit din art. 276². Dacă este acceptată spre examinare urmează a fi comunicată părâtului.

Dacă examinarea cererii în ședință publică este cerută de către părți, judecătorul are facultatea de a admite sau de a respinge această cerere. Simpla solicitare de către una dintre părți nu este suficientă pentru admiterea cererii, fiind necesar ca solicitarea să fie motivată de împrejurările cauzei. Respingerea cererii se dispune printr-o încheiere motivată, care poate fi atacată odată cu fondul cauzei (art. 276³ alin. (2)).

La etapa pregătirii, în termen de 30 de zile de la comunicarea cererii de chemare în judecată și a înscrisurilor anexate, pârâtul urmează să prezinte referința în condițiile Codului de procedură civilă (art. 276² alin. (3) și art. 276³ alin. (3)). Dacă pârâtul nu depune referință, soluționarea cererii se face în baza materialelor anexate la dosar (art. 276⁴ alin. (2)).

În același timp pârâtul poate depune o cerere reconvențională în condițiile art. 172 și 173, doar dacă valoarea acțiunii reconvenționale nu depășește valoarea admisibilă și condițiile legale de exercitare a cererii inițiale (art. 276³ alin. (3)).

Dacă din materialele cauzei rezultă că cererea nu poate fi examinată în ordinea stabilită pentru cererile cu valoare redusă, judecătorul, prin încheiere motivată care poate fi atacată odată cu fondul, dispune examinarea cauzei în ordine generală. În acest caz, prevederile stabilite pentru cererile cu valoare redusă sunt inaplicabile (art. 276³ alin. (4)).

În principiu, părțile nu sunt și nici nu pot fi îngrădite într-un fel de mijloacele de probațiune sau modalitățile de apărare. Această procedură nu este de natura limitării disponibilității participanților reprezentând un instrument de soluționare a cauzelor, dacă regulile descrise sunt aplicabile. Totuși, în cazul în care, la examinarea cererii cu valoare redusă, părțile fac uz de drepturi ce impun exercitarea unor acțiuni procesuale ce pot fi soluționate doar în cadrul procedurii generale, examinarea cauzei se va face în ordine generală (art. 276³ alin. (4)).

Examinarea cauzei și pronunțarea hotărârii nu poate *depăși 6 luni* de la data depunerii cererii (art. 276⁴ alin. (1)). Această rigoare se referă la magistrați care trebuie să asigure celeritatea procedurii.

Soluționarea cererii: ssoluționând în fond cererea reclamantului, instanța o poate admite, total sau parțial, ori o poate respinge. Bineînțeles, pot fi emise și alte soluții dintre cele prevăzute de lege, de exemplu scoaterea cererii de pe rol sau încetarea procesului prin încheieri recurabile.

Hotărârea judecătorească adoptată urmează a fi publicată pe pagina web a instanței judecătorești și se comunică participanților la proces (art. 276⁴ alin. (3)). regulile prevăzute la Capitolul XVI cu privire la deliberare și pronunțarea hotărârii fiind aplicabile în mod corespunzător. În special, art. 236 referitor la cazurile în care este obligatorie motivarea hotărârii.

Hotărârea judecătorească poate fi supusă doar apelului, care se examinează în condițiile Codului de procedură civilă. Instanța de apel examinează cererea de apel în procedură scrisă sau cu citarea participanților la proces, prevederile art. 276³ fiind aplicabile corespunzător (art. 376 alin. (1¹)).

Deciziile instanței de apel nu se supun recursului, fiind definitive și irevocabile de la pronunțare (art. 276⁴ alin. (4)).

VIII. Modificări ce vizează competența generală a instanțelor judecătorești

Prevederi generale: prin modificările propuse la art. 36 și 37 Codul familiei și unele articole din Legea nr. 100/2001 privind actele de stare civilă, instanțele judecătorești au fost eliberate de competența examinării cererilor de desfacere a căsătoriei în condițiile strict determinate, oferindu-se posibilitatea persoanelor ce promovează cererile în divorț, la exercitarea căilor administrative de examinare a cererilor în competența organului de stare civilă.

În redacția anterioară a normelor modificate, dacă soții au copii minori comuni, cu excepția cazurilor prevăzute la art. 36 alin. (2) Codul familiei, sau în lipsa acordului la divorț al unuia dintre soți, desfacerea căsătoriei are loc doar pe cale judecătorească.

În contextul modificărilor, cererea de desfacere a căsătoriei poate fi exercitată pe cale administrativă chiar și în condițiile prezenței copiilor minori, dacă nu există neînțelegeri referitoare la întreținerea, educația și domiciliul copiilor minori, precum și la întrunirea altor condiții determinate. În acest sens, persoanele sunt încurajate la soluționarea neînțelegerilor pe cale amiabilă și exercitarea divorțului pe cale administrativă și nu judiciară.

Deci, lipsa obiectului litigios între părți urmează să faciliteze aplanarea situației dificile între soți fără implicarea instanței de judecată, ceea ce ar economisi timpul și cheltuielile justițiabililor și ale sistemului judecătoresc.

Reglementări aferente procedurii. Potrivit art. 36 alin. (1) Codul familiei, în baza acordului comun al soților, în cazurile în care între aceștia nu există neînțelegeri referitoare la partajul proprietății comune în devălmășie, la întreținerea, educația și domiciliul copiilor minori comuni sau la întreținerea unuia dintre soți, căsătoria este desfăcută la organul de stare civilă în a cărui rază teritorială se află domiciliul unuia dintre soți. Soții participă la desfacerea căsătoriei în condițiile Legii nr. 100/2001 privind actele de stare civilă.

La rândul său, conform art. 43 alin. (1) din Legea nr. 100/2001 privind actele de stare civilă, în baza acordului comun al soților, în cazurile în care între aceștia nu există neînțelegeri referitoare la partajul proprietății comune în devălmășie, la întreținerea, educația și domiciliul copiilor minori comuni sau la întreținerea unuia dintre soți, căsătoria este desfăcută la organul de stare civilă în a cărui rază teritorială se află domiciliul unuia dintre soți. Similar, la alin. (2) au fost operate modificări ce exclud confirmarea de către soți a lipsei copiilor minori, rămânând valabile prevederile ce dictează înscrierile obligatorii în declarația soților.

În spiritul modificărilor la art. 36 Codul familiei, în cazul apariției litigiilor între soți cu privire la copii, la partaj sau la întreținerea unuia dintre soți, desfacerea căsătoriei se face pe cale judecătorească. Similar, dacă, după desfacerea

căsătoriei de către organul de stare civilă, între soți apar litigii referitoare la partaj, la întreținerea, educația și domiciliul copiilor minori comuni sau la întreținerea unuia dintre soți, acestea se vor soluționa pe cale judecătorească.

De asemenea, art. 37 alin. (1) Codul familiei a fost expus într-o altă redacție, potrivit căreia dacă soții au copii minori comuni și nu au ajuns la un acord privind întreținerea, educația și domiciliul acestora sau în lipsa acordului la divorț al unuia dintre soți, cu excepția cazurilor prevăzute la art. 36 alin. (2) Codul familiei, desfacerea căsătoriei are loc pe cale judecătorească.

IX. Optimizarea procedurii în ordonanță

Aspecte generale. Noile prevederi ale Legii nr. 17 din 05.04.2018 pentru modificarea și completarea unor acte legislative au urmărit și excluderea unor inadvertențe legale sau prevederi care puneau în dificultate aplicarea corectă a legislației procesuale la examinarea cererilor de eliberare a ordonanței judecătorești.

Ca suport normativ a intervenit experiența unor state precum Estonia (procedura similară procedurii de ordonanță din Republica Moldova nu se aplică dacă pretenția depășește 6.400 euro) sau Franța (procedura ordonanței de plată este reglementată de art. 1405 - 1424 din Codul de procedură civilă francez).

Evacuarea persoanelor. Potrivit modificărilor la art. 345 s-a instituit un temei suplimentar de emitere a ordonanței judecătorești, și anume evacuarea persoanelor din bunul imobil transmis sau vândut de executorul judecătoresc, la cererea persoanei care a cumpărat acest bun imobil. Cerința obligatorie în acest caz este ca tranzacția de înstrăinare a bunului de către executorul judecătoresc să fie confirmată de instanța de judecată.

Scopul instituirii acestui temei suplimentar pentru emiterea ordonanței judecătorești constă în protejarea drepturilor patrimoniale ale persoanelor care cumpără bunuri imobile în procesul de executare silită și evitarea antrenării cumpărătorului unor astfel de bunuri imobile în litigii de lungă durată privind evacuarea bunurilor și persoanelor din încăperile procurate în procesul executării silite. Instituirea cerinței privind existența unei confirmări judiciare a tranzacției încheiate între executorul judecătoresc și cumpărătorul care a solicitat evacuarea bunurilor și persoanelor din imobil reprezintă o garanție judecătorească împotriva eventualelor abuzuri care pot fi comise în procesul executării silite.

În acest fel, se asigură protecția drepturilor creditorului în procesul de executare a cărui scop constă în executarea cât mai rapidă a unui document executoriu, cât și a drepturilor terților care procură bunuri imobile în proces de executare silită și care urmăresc să intre în posesia bunului imobil cât mai rapid.

Excluderea facilităților la achitarea taxei de către creditor. La fel, în urma modificărilor adoptate, la depunerea cererilor de eliberare a ordonanțelor

judecătorești creditorul nu mai este scutit de 50% din cuantumul taxei de stat (a se vedea modificările efectuate la art. 346 alin. (2)). Astfel, pentru cererea de eliberare a ordonanței judecătorești, creditorul va achita taxa de stat în condițiile și mărimea prevăzută în mod obișnuit pentru depunerea unei acțiuni civile. Rațiunea acestor modificări constă în faptul că procedura în ordonanță nu urmează să instituie vreun fel de facilități patrimoniale la sesizarea instanței de judecată, ci reprezintă un mecanism simplificat și rapid de încasare a unor sume de bani sau revendicare a unor bunuri.

La fel, în contextul excluderii facilităților la achitarea taxei de stat pentru eliberarea unei ordonanțe judecătorești, s-a instituit un mecanism nou potrivit căruia, în cazul anulării ordonanței judecătorești, taxa de stat plătită de creditor va fi trecută în contul taxei de stat pentru depunerea acțiunii (a se vedea modificările operate la art. 436 alin. (4)). În esență, soluția de nerestituire efectivă a taxei de stat creditorului în cazul în care ordonanța judecătorească a fost anulată s-a păstrat. Totuși, noile modificări au urmărit scopul de a facilita accesul la justiție a creditorului, care a obținut o ordonanță judecătorească, ulterior anulată și care introduce o acțiune în instanța de judecată pe același obiect și împotriva aceluiași debitor. Regula prevăzută de art. 346 alin. (4) nu se va aplica în cazul în care acțiunea în instanța de judecată are un alt obiect decât cel din cererea de eliberare a ordonanței judecătorești și vizează o altă persoană decât debitorul vizat în ordonanța judecătorească anulată.

Precizarea temeiurilor de refuz. Optimizarea procedurii în ordonanță a urmărit și precizarea temeiurilor de refuz în eliberarea ordonanței judecătorești. Astfel, s-a prevăzut în mod expres ca temei de refuz în eliberarea ordonanței judecătorești cazul în care pretenția creditorului vizează concomitent mai mulți debitori (a se vedea completările la art. 348 lit. a)¹⁾.

Citarea părților. O noutate instituită prin modificările operate la procedura în ordonanță constă în instituirea dreptului judecătorului de a cita creditorul și debitorul în ședință de judecată pentru a se expune cu privire la esența obiecțiilor formulate împotriva ordonanței judecătorești, caz în care se va întocmi proces verbal și se va înregistra audio ședința de judecată (completările operate la art. 352 alin. (5)). În aceeași ordine de idei, art. 353 alin. (1) a fost expus într-o redacție nouă ce exclude caracterul formal al obiecțiilor drept temei pentru anularea ordonanței.

Oportunitatea ținerii ședinței de judecată este lăsată la discreția judecătorului și este instituită în scopul examinării temeinice a veridicității obiecțiilor formulate de debitor, mai ales în situații în care examinarea obiectivă și completă a obiecțiilor necesită clarificări suplimentare din partea ambelor părți.

Redresarea procedurii în ordonanță a urmărit asigurarea simplității procedurii, precum și asigurarea celerității ei. Astfel, potrivit modificărilor operate

la art. 353 alin. (1), respingerea obiecțiilor sau admiterea obiecțiilor și anularea ordonanței judecătorești se va efectua printr-o încheiere care nu se va supune căilor de atac.

Pentru asigurarea dreptului la apărare a debitorului și a dreptului acestuia de a formula și supune atenției instanței de judecată toate obiecțiile și apărările sale, modificările la art. 354 alin. (1) au prevăzut expres faptul că judecătorul nu va elibera creditorului al doilea exemplar de ordonanță dacă lipsește dovada comunicării acesteia debitorului și nu a expirat termenul de depunere a obiecțiilor.

X. Îmbunătățiri aduse sistemului căilor de atac

Căile de atac sunt mijloace juridice procesuale prin intermediul cărora se poate solicita verificarea legalității și temeiniciei actelor judecătorești și, în final, remedierea erorilor comise. Sistemul căilor de atac trebuie să asigure un control judiciar eficient, într-un termen rezonabil, fără a permite sau încuraja abuzuri și tergiversări.

Modificările și completările introduse prin Legea nr. 17 din 05.04.2018 urmăresc perfecționarea sistemului căilor de atac, fără a afecta substanța dreptului participanților la contestarea actelor judecătorești. Au fost identificate soluții și remedii capabile pe de o parte să elimine deficiențele existente, iar pe de altă parte să asigure celeritatea soluționării cauzelor și îmbunătățirea calității actului de justiție.

Recursul împotriva încheierilor. Principiile fundamentale cu privire la obiectul recursului împotriva încheierilor au rămas nemodificate. Încheierile primei instanțe pot fi în continuare atacate cu recurs, separat de hotărâre, în două situații: a) în cazurile expres prevăzute de lege; b) în cazurile în care încheierea face imposibilă desfășurarea de mai departe a procesului. Totodată, efectul declarării recursului asupra procedurii în fața primei instanței a fost modificat în mod substanțial. Astfel, după depunerea recursului, instanța de judecată care a emis încheierea susceptibilă de recurs, îl va expedia, împreună cu copia certificată a dosarului sau prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, instanței ierarhic superioare competente (art. 423 alin. (11)). Recursul se va examina în termen de 2 luni într-un complet din 3 judecători, pe baza copiei certificate sau electronice a dosarului, pe baza recursului și a referinței la recurs, fără examinarea admisibilității și fără participarea părților (art. 426 alin. (3)). Astfel, dosarul fizic al cauzei va rămâne în gestiunea instanței de fond și procesul va continua până la etapa pledoariilor. Controlul de legalitate a încheierii nu va afecta buna desfășurare a procesului în instanța de fond. Acest mecanism va preveni acele practici când participanții la proces exercită recursul împotriva încheierilor doar în scopul tergiversării examinării cauzei.

În aceeași ordine de idei a fost modificată și procedura de atacare a încheierilor privind respingerea cererii persoanei interesate de a interveni în proces în calitate de coparticipant obligatoriu (art. 62 alin. (3)) și a celor privind respingerea examinării concomitente a acțiunii intervenientului principal cu acțiunea inițială a reclamantului (art. 65 alin. (5)). Examinarea recursului împotriva acestor încheieri nu va afecta continuitatea ședinței de judecată, însă până la pronunțarea deciziei instanței ierarhic superioare se vor amâna pledoariile. Dacă încheierea atacată se casează, instanța va relua examinarea cauzei de la pregătirea cauzei pentru dezbateri judiciare.

Având în vedere Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 09.02.2016 pentru interpretarea articolului 135 alin.(1) lit. a) și g) din Constituția Republicii Moldova, a fost modificată modalitatea de exercitare a recursului în situațiile ridicării excepției de neconstituționalitate. Astfel, încheierea privind ridicarea excepției de neconstituționalitate nu se supune nici unei căi de atac și nu afectează examinarea în continuare a cauzei, însă până la pronunțarea Curții Constituționale asupra excepției de neconstituționalitate se amână pledoariile. Dacă nu sunt întrunite cumulativ condițiile pentru sesizarea Curții Constituționale, instanța va refuza ridicarea excepției de neconstituționalitate printr-o încheiere care poate fi atacată odată cu fondul cauzei (art. 12¹ alin. (4)). În acest caz, apelul exercitat împotriva hotărârii va fi considerat declarat și împotriva încheierii respective conform art. 359 alin. (2).

Au fost modificate unele prevederi referitoare la obiectul recursului împotriva încheierilor. Unele categorii de încheieri care anterior puteau fi atacate separat cu recurs, vor putea fi atacate doar odată cu fondul cauzei (de ex. încheierea prin care este respinsă cererea participantului la proces privind înștiințarea coparticipantului (art. 62 alin. (2)), încheierea instanței de apel de a nu se da curs cererii de apel (art. 368 alin. (3)). Pentru alte tipuri de încheieri s-a stabilit imposibilitatea exercitării vreunei căi de atac (de ex. încheierile de strămutare a cauzei nu se supun niciunei căi de atac, dar pot determina ridicarea unui conflict negativ de competență (art. 43 alin. (3))).

Procedura de apel. Apelul este principalul mijloc procesual prin care participanții nemulțumiți de hotărârea primei instanțe pot solicita curții de apel modificarea sau casarea acesteia. Apelul reprezintă o realizare a principiului dublului grad de jurisdicție.

Urmând exemplul majorității statelor europene, Legea nr. 17 din 05.04.2018 introduce o instituție nouă – ”apel incident” (art. 362¹). Esența apelului incident constă în dreptul intimatului de a depune, după expirarea termenului de apel, achitând taxa de stat, un apel accesoriu apelului principal, solicitând casarea (modificarea) hotărârii instanței de fond în beneficiul său. Soarta apelului incident este dependentă de soarta apelului principal, astfel încât retragerea sau

restituirea apelului principal are ca efect lăsarea fără examinare a apelului incident. Necesitatea acestei instituții rezultă din principiul contradictorialității și al egalității armelor, conform cărora intimatului trebuie să i se acorde posibilitatea de a cere casarea (modificarea) hotărârii instanței de fond în beneficiul său, prezentând argumentele sale împotriva acesteia pe picior de egalitate cu apelantul. În caz contrar, intimatul, căzut de acord cu hotărârea instanței de fond, ar fi de fapt penalizat pentru nedeclararea apelului. Apelul incident nu vine în contradicție cu principiile economiei procesuale, întrucât procedura în apel este deja intentată. Din contra, introducerea acestei instituții ar putea duce la reducerea numărului de apeluri declarate, întrucât dându-și seama de posibilitatea declarării de către partea adversă a unui apel incident, participanții la proces vor declara apel doar în cazurile temeinic argumentate.

Alte dispoziții noi se referă dreptul instanței de apel de a dispune suspendarea executării hotărârii în cazul exercitării apelului în afara termenului legal (art. 363¹). Astfel, în cauzele nepatrimoniale, executarea hotărârii poate fi suspendată de către instanța de apel la cererea motivată a apelantului. În cauzele patrimoniale, la cererea apelantului, instanța de apel dispune suspendarea executării hotărârii atacate cu apel exercitat în afara termenului legal, dacă apelantul a depus cauțiune în condițiile art. 80 și 81 din Codul de executare. Utilizarea cauțiunii (restituirea sau folosirea pentru executarea hotărârii) va depinde de poziția instanței de apel cu referire la repunerea în termen și, ulterior, de decizia cu referire la fondul apelului.

Au fost delimitate clar prerogativele instanțelor de fond și de apel în ceea ce privește corectarea greșelilor din hotărâre și emiterea hotărârilor suplimentare. Astfel, cererile de emitere a hotărârii suplimentare, de corectare a erorilor și a omisiunilor, depuse până la expirarea termenului de depunere a apelului, vor fi soluționate de prima instanță până la expedierea dosarului în instanța de apel (art. 367 alin. (3)). În cazul în care cererea privind corectarea greșelilor sau a omisiunilor din hotărâre se depune în cadrul examinării cauzei în instanța de apel, aceasta se va soluționa de către instanța de apel (art. 249 alin. (2¹)). Totodată, dacă cererea de emitere a hotărârii suplimentare este depusă în cadrul pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare în apel, instanța de apel va transmite primei instanțe copia certificată a dosarului sau copia electronică, pentru soluționarea cererii respective. Instanța de apel va examina în continuare cauza, însă până la pronunțarea hotărârii suplimentare se amână pledoariile.

Modificările referitoare la limitele judecării apelului și prezentarea probelor noi în instanța de apel reprezintă o continuare a principiilor introduse la procedura în fața primei instanței și au drept scop disciplinarea participanților la proces și contracararea abuzurilor. Astfel, participanții la proces vor putea prezenta probe noi dacă sunt respectate prevederile art. 119¹ alin. (2), dacă

acestea nu au fost reclamate de către prima instanță la cererea participanților la proces sau dacă au fost restituite în mod nejustificat de către prima instanță (art. 372 alin. (1)).

De asemenea, au fost clarificate unele aspecte ce țin de intentarea procedurii de apel (art. 365¹), restituirea apelului (art. 369), pregătirea cauzei pentru dezbateri judiciare (art. 370), decizia instanței de apel (art. 390 alin. (3¹)), precum și modificate temeiurile pentru amânarea procesului în instanța de apel (art. 379).

În plus, dreptul instanței de apel de a dispune restituirea cauzei spre rejudecare în prima instanță a fost limitat. Potrivit art. 385 alin. (1) lit. (d), în cazul în care va constata că prima instanță a judecat cauza în absența unui participant la proces căruia nu i s-a comunicat locul, data și ora ședinței de judecată, instanța de apel va avea dreptul să caseze hotărârea și să transmită cauza la rejudecare în prima instanță doar o singură dată. În celelalte situații, eroarea judiciară va trebui să fie corectată de instanța de apel, fiind asigurată astfel celeritatea procedurii.

Recursul împotriva actelor de dispoziție ale instanței de apel. Una dintre cele mai importante modificări se referă la limitarea tipurilor de decizii ale instanței de apel care pot fi atacate cu recurs (art. 429 alin. (4) lit. c)). Astfel, pentru unele categorii de cauze examinate în ordinea procedurii speciale controlul judiciar poate fi exercitat doar prin intermediul apelului, iar deciziile instanței de apel sunt irevocabile și nu pot fi atacate cu recurs (de ex. declararea capacității depline de exercițiu a minorului (art. 296 alin. (1¹)), declararea persoanei dispărută fără veste sau decedată (art. 300 alin. (3)), declararea nulității documentului pierdut (art. 325 alin. (1)), constatarea inexactității înscrierilor din registrele de stare civilă (art. 334), reconstituirea procedurii judiciare pierdute (art. 343 alin. (3)). Aceluiași regim juridic se supun și hotărârile judecătorești emise în procedura cu privire la cererile cu valoare redusă (art. 376 alin. (1¹)).

O altă noutate constă în posibilitatea atacării directe cu recurs a unor hotărâri emise de judecătorii, fără exercitarea prealabilă a apelului. Potrivit art. 429 alin. (5), o hotărâre susceptibilă de apel și de recurs poate fi atacată, în cadrul termenului de apel, direct cu recurs dacă părțile consimt expres în fața primei instanțe prin înscris autentic sau prin declarație verbală consemnată expres în procesul-verbal. În acest caz, recursul poate fi exercitat numai pentru încălcarea sau aplicarea eronată a normelor de drept material. Aceste dispoziții vor asigura realizarea principiului economiei procesuale, permițând părților să obțină soluția instanței supreme într-un termen redus, în situația în care litigiul se axează exclusiv pe probleme de drept, fără a fi necesară judecarea apelului.

Având în vedere jurisprudența CtEDO, au fost introduse unele modificări referitoare la situațiile în care cererile de recurs nu i se dă curs și când aceasta se restituie de către Curtea Supremă de Justiție (art. 438). De asemenea, conform principiilor noi aplicabile la examinarea cauzei în apel, a fost introdusă instituția

încetării procedurii de recurs (art. 445¹) și au fost modificate împuternicirile instanței de recurs prin limitarea situațiilor când cauza poate fi trimisă la rejudecare (art. 445 alin. (1) lit. c), c1)).

Revizuirea hotărârilor. Au fost clarificate categoriile de încheieri care pot fi separat supuse revizuirii. Conform art. 446 alin. (2), încheierile de încetare a procesului conform art. 265 lit. c) și d), precum și cele prin care se respinge acțiunea ca fiind tardivă conform art. 186¹ pot fi supuse revizuirii. Încheierile judecătorești care nu se referă la fondul cauzei, precum și deciziile emise în privința acestora nu se supun revizuirii. În aceste cazuri, încheierile de inadmisibilitate a revizuirii nu se supun niciunei căi de atac.

Reguli speciale cu privire la competența Curții Supreme de Justiție la examinarea unor cereri de revizuire (art. 448 alin. (3), (4)) au fost abrogate și vor fi aplicabile doar regulile generale stabilite la art. 448 alin. (1) și (2). Drept urmare, cererile de revizuire împotriva deciziilor curților de apel în privința cărora Curtea Supremă de Justiție s-a pronunțat asupra inadmisibilității vor fi examinate de curțile de apel în calitate de instanțe care au soluționat fondul apelului.

A fost modificată modalitatea de atacare a încheierilor de admitere a cererilor de revizuire. Conform art. 453 alin. (2), încheierea de admitere a cererii de revizuire se supune căilor de atac o dată cu fondul, în condițiile legii. Instanța de competență căreia este calea de atac asupra fondului se expune, din oficiu, asupra temeiniciei și legalității încheierii de admisibilitate a revizuirii. Dacă încheierea de admitere a cererii de revizuire se casează, instanța admite calea de atac, casând, din oficiu, și actul de dispoziție emis ca urmare a reexaminării cauzei după revizuire.

Au fost clarificate regulile cu privire la instanța competentă să rejudece cauza ca urmare a admiterii cererii de revizuire (art. 453 alin. (6) și (6¹)). În cazul în care o hotărâre examinată anterior în apel și în recurs a fost supusă revizuirii, cauza se trimite, după admiterea cererii de revizuire, la rejudecare în apel dacă eroarea judiciară nu poate fi corectată de către instanța de recurs. În cazul prevăzut la art. 449 lit. c) (instanța a emis o hotărâre cu privire la drepturile persoanelor care nu au fost implicate în proces), cauza se trimite, după casarea hotărârii, la rejudecare în prima instanță.

XI. Modificări referitoare la modalitățile de implicare a instanței în procedura de executare silită

Aspecte generale: În contextul modificărilor la Codul de procedură civilă au fost aduse modificări și la Codul de executare, care au urmărit în mod special de a clarifica limitele implicării instanțelor de judecată în procesul de executare silită, precum și evitarea transformării procedurii de executare silită într-un nou proces judiciar de lungă durată. Astfel, deseori în practică, procesul de executare silită este transformat în unul sau mai multe procese judiciare între creditor și debitor cu implicarea executorului judecătoresc. Aceste litigii, deseori, sunt examinate perioade îndelungate de timp.

Examinarea în baza materialelor. Pentru a asigura celeritatea examinării de către instanța de judecată a cererilor și demersurilor executorului judecătoresc, precum și a cererilor și contestațiilor depuse în instanța de judecată de către părți în cursul procesului de executare silită, modificările operate au prevăzut în mai multe cazuri că instanța de judecată va examina cererile și demersurile fără prezența părților, doar pe baza materialelor din dosar. Doar în cazul în care va considera necesar, instanța de judecată are dreptul de a invita în ședința de judecată părțile pentru a fi audiate. În mod special aceste modificări vizează:

1. examinarea de către instanță a cererilor de eliberare a duplicatului documentului executoriu (modificările la art. 19 alin. (2) Cod de executare);
2. examinarea cererilor de corectare a greșelilor sau omisiunilor din titlul executoriu referitoare la datele de identificare și cele fiscale (bancare) ale părților, calitatea lor procesuală sau alte erori materiale sau de calcul evidente (completările la art. 20 alin. (1) Cod de executare);
3. examinarea demersului executorului judecătoresc privind interdicția de a părăsi țara (completările la art. 64 Cod de executare), a demersului privind căutarea debitorului (completările la art. 72 alin. (1) Cod de executare), a demersului privind aducerea forțată a debitorului (completările la art. 73 alin. (1) Cod de executare).

Dat fiind că redacția art. 163 Cod de executare nu era suficient de clară, în practică examinarea contestațiilor părților împotriva actelor executorului judecătoresc era efectuată într-un mod neuniform, deoarece nu era clarificat la nivel de lege statutul procesual al executorului judecătoresc. Astfel, urmare a faptului că avea un statut procesual nedeterminat, în anumite cazuri, executorul judecătoresc era indicat în cereri în calitate de co-pârât, alteori în calitate de intervenient, alteori în calitate de persoană interesată etc. La fel, examinarea în instanță a contestațiilor împotriva actelor executorului judecătoresc era pusă în dificultate și de faptul că, potrivit legii, executorul judecătoresc putea să fie invitat să dea

explicații în instanță. În practică, se întâlneau dificultăți privind participarea executorului în ședința de judecată și obligarea acestuia de a prezenta instanței actele din procedura de executare. Modificările operate la art. 163 prin expunerea alin. (1) al acestui articol într-o redacție nouă au urmărit scopul excluderii acestor probleme și redresării procedurii de examinare a contestațiilor împotriva actelor executorului judecătoresc. Astfel, potrivit redacției noi a art. 163 alin. (1) Cod de executare *„reclamațiile din cererea privind contestarea actelor de executare întocmite de executorul judecătoresc sau a acțiunilor/inacțiunii acestuia se înaintează împotriva creditorului sau debitorului. Cererea se judecă în condițiile Codului de procedură civilă. Executorul judecătoresc atras din oficiu în calitate de intervenient accesoriu este obligat să prezinte instanței de judecată copia certificată a procedurii de executare și să dea explicații scrise referitoare la actele contestate”*.

În cursul examinării contestațiilor împotriva actelor executorului judecătoresc, obiectivitatea examinării de către instanța de judecată a contestației depinde de prezentarea de către executorul judecătoresc a copiei certificate de pe procedura de executare. În acest sens, modificările operate la Codul de executare au asigurat instanțele cu măsuri de constrângere a executorilor de a executa obligația dată de instanță de prezentare a copiei de pe procedura de executare. Astfel, prin alin. (7) la art. 163 Cod de executare s-a introdus dreptul instanței de a amenda executorul judecătoresc pentru neexecutarea obligației de prezentare a copiei certificate de pe procedura de executare. Faptul aplicării amenzii nu va scuti în continuare executorul judecătoresc de executarea obligației impusă de instanța de judecată.

Contestarea onorariului executorului. La fel, s-a precizat la nivel de lege și faptul că, în situația contestării de către părțile în procedura de executare a cuantumului onorariului executorului judecătoresc, contestarea să fie îndreptată exclusiv în privința executorului judecătoresc, întrucât această chestiune vizează exclusiv un interes patrimonial al executorului judecătoresc (a se vedea completarea operată la art. 163 prin alin. (3²)).

Ridicarea sechestrului. O altă categorie de cauze care deseori ridica o serie de probleme de aplicare practică erau cauzele la cererea terților privind ridicarea sechestrului de pe bunuri, aplicat în cursul procedurii de executare silită. Problema majoră a acestor categorii de cauze civile consta în durata lungă de examinare a lor. Completarea art. 164 Cod de executare cu alin. (4) a prevăzut expres faptul că aceste cauze civile se examinează doar în două niveluri de jurisdicție (fond și apel). Astfel, se urmărește să se asigure celeritatea examinării acestor cereri.

